

## פרשת בא

### מה בפרשה: סיכום מתומצת של פרשת השבוע

**מכת הארבה • מכת החושך • ויכוח אחרון • קרבן הפסח • חג הפסח • היציאה • זכרון לדורות • פרשת השבוע מוגשת בלשון קלה וברורה.**

לאחר שכבר הביא על מצרים שבע מכות, שולח הקב"ה פעם נוספת את משה אל פרעה כדי להתריע על המכה הבאה. וזאת לדעת, כי המכות לא נועדו רק להכות בפרעה למען יכיר באלוקי ישראל, אלא גם לחזק את אמונתם של בני-ישראל בבורא: "למען תספר באוזני בנך ובן בנך את אשר התעללתי במצרים ואת אותותי אשר שמתי בהם, וידעתם כי אני ה'".

### מכת הארבה

גם הפעם חוזר משה על דרישת האלוקים: "שלח עמי ויעבדוני", והפעם, אם לא ימלא פרעה את בקשתו, יביא הקב"ה את הארבה (סוג של חרק מעופף) על ארץ מצרים. אם משהו נותר מגידולי האדמה לאחר מכת הברד הרי שהארבה "ידאג" לחיסולו. עבדי פרעה נבהלו מאיומו של משה והפצירו בפרעה: "עד מתי יהיה זה לנו למוקש, שלח את האנשים...".

לרגע אחד מחליט פרעה לקרוא למשה ואהרן בחזרה, אך כאשר הוא שומע כי בדרישתם הם כוללים את יציאת כל העם על נשיו וטפיו ולא רק הגברים, חוזר פרעה לסירובו ומגרשם מעל פניו. למחרת מתחילה לנשוב רוח מזרחית חמה המביאה איתה את הארבה, המכסה את הארץ ומכלה כל חלקה טובה, עד שלא נשאר אפילו עלה ירוק אחד בכל ארץ מצרים. שוב מבקש פרעה ממשה ואהרן כי יתפללו אל ה' שיסיר את המכה, אך גם לאחר שרוח הים המערבית סילקה את הארבה האחרון מאדמת מצרים - "...לא שילח (פרעה) את בני-ישראל".

### מכת החושך

ללא כל התראה מוקדמת יורד חושך כבד על מצרים והוא מתחזק בהדרגה. בשלושת הימים הראשונים לא ראו המצרים האחד את השני, ולאחר מכן החושך היה כבד, כפשוטו, עד שאיש לא יכול היה לזוז ממקומו. לעומת החושך ששרר בבתי המצריים הרי שאצל בני-ישראל היה אור. בברית בין הבתרים הבטיח הקב"ה לאברהם אבינו כי לאחר שיעבדו בניו מאות שנים יצאו ממקום גלותם ברכוש גדול, ואכן, לפני יציאתם מצוה עליהם הקב"ה כי ישאלו מן המצריים את כלי הכסף והזהב שברשותם. בני-ישראל ניצלו את העובדה שלהם היה אור, כדי להכנס לבתי מצרים ולבדוק את מקום המצאם של הכלים, כך שאם מישהו מהם ניסה - בעת שביקשו להשאיל ממנו את כליו לפני יציאתם ממצרים - להכחיש את דבר המצאם, היו אומרים לו: "אנחנו ראינו את כלי הכסף שלך בביתך במקום זה וזה..."

### ויכוח אחרון

פרעה קורא למשה תוך הצעת פשרה: כל העם יצא ממצרים ורק את מקנה הצאן והבקר ישאירו לו כערבון, שיבטיח שאכן יחזרו למצרים לאחר שיחוגו לאלוקיהם במדבר. משה דוחה את הצעת הפשרה ופרעה קוצף עליו: "...לך מעלי, השמר לך, אל תוסף ראות פני כי ביום ראותך פני תמות". בכך חשב פרעה לגמור את כל העניין, אך להפתעתו מאשר משה את דבריו: "...כן דברת, לא אוסיף ראות פניך". משה מנצל את ההזדמנות האחרונה ומתרה בפרעה על המכה האחרונה - מכת בכורות. "כחצות הלילה . . ומת כל בכור בארץ מצרים מבכור פרעה היושב על כסאו עד בכור שפחה . . וכל בכור בהמה".

## פרשת בא

### קרבן הפסח

לאחר שקבע הקב"ה את זמן התחדשות הירח כיום הראשון לחודש, ואת אותו החודש בו יצאו בני-ישראל ממצרים (ניסן) לחודש הראשון במנין חודשי השנה, הוא מצווה על בני-ישראל, על-ידי משה, כי בעשירי לחודש תיקח כל משפחה שה תמים (ללא מום) בן שנה אותו ישחטו ביום הארבעה עשר לחודש, ערב צאתם ממצרים. כדי להבדיל בין בתי ישראל לבתי המצריים נצטוו בני-ישראל לצבוע את שני צידי הדלת (המזוזות) והמשקוף בדם שחיטת השה, בכדי שכאשר יכה ה' את בכורי מצרים - "וראיתי את הדם ופסחתי (דילגתי) עליכם ולא יהיה בכם נגף..." את קרבן הפסח היה עליהם לאכול צלי ולא להשאיר ממנו עד בוקר "...והנותר ממנו עד בוקר באש תשרפו". המסר לדורות: "...זבח פסח הוא לה' אשר פסח על בתי בני-ישראל במצרים..."

### חג הפסח

יום יציאת מצרים נקבע על ידי הקב"ה כחג לדורות אשר מעתה יחוג אותו העם היהודי במשך שבעה ימים. בימים אלו אוכלים מצות וישנו איסור חמור לאכול או אפילו להחזיק בבית חמץ.

### היציאה

"ויהי בחצי הלילה . . . ותהי צעקה גדולה במצרים, כי אין בית אשר אין בו מת". הבהלה אוחזת בכל והעם המצרי חושש לחייו. בשלב זה נענה פרעה לכל דרישותיו של משה; המצריים משאילים לבני-ישראל את כלי הכסף והזהב שלהם (ראה לעיל אודות מכת החושך) ודוחקים בהם לצאת מה שיותר מהר מארצם.

"בעצם היום הזה יצאו כל צבאות ה' מארץ מצרים": 600,000 אלף גברים, מלבד נשים זקנים וילדים (בהערכה גסה מדובר בסה"כ בכ-3 מיליון נפש) שיצאו לאחר 210 שנות שעבוד במצרים.

### זכרון לדורות

לכל אורך ההיסטוריה של עם ישראל לא ארע נס כדוגמת נס יציאת מצרים על כל פרטיו: עשרת המכות וקריעת ים-סוף, ונס זה הוא יסוד גדול באמונת ישראל. לכן נצטוינו במצוות רבות המשמשות זכר ליציאת מצרים. בסוף הפרשה אנו קוראים על אחדות מהן: מצוות "פדיון הבן" ופדיון בכור בהמה וכן מצוות תפילין: "והיה לך לאות על ירך ולזכרון בין עיניך למען תהיה תורת ה' בפיך, כי ביד חזקה הוציאך ה' ממצרים".

### האלקים בשמים, ואתה על הארץ

החפץ חיים זצ"ל סיפר סיפור, שכולו מוסר השכל: בעיירה אחת היה איזבושציק, מעין מוכתר ושתדלן אצל הרשות. בקושי הסתדר עם סידור התפילה, על חומש אין מה לדבר. כשפקד את בית הכנסת בשבת, אמר לשמש: "בשבוע הבא יש לי יאהרצייט. יום זיכרון לאבי. ראה נא להסדיר לי מפטיר ותפילת מוסף, ועליה ביום שלישי הבא." ענה השמש: "המפטיר והמוסף, שלך. אבל עליה לתורה, אין ביום שלישי...". גאתה חמתו של האיזבושציק: "שכחת עם מי אתה מדבר, שמש! יעקיל אומר שתהיה עליה לתורה, תהיה עליה לתורה..."! משך השמש בכתפיו, פנה והלך.

זועם ופגוע פנה יעקיל האיזבושציק לשכנו: "זוכר אני שקראו בתורה ביום חול!" אמר. אישר הלה: "אכן, בימי שני וחמישי קוראים בתורה". "וביום שלישי?" שאל. "אין קריאה", צדק השמש. "אף פעם לא?" התעקש יעקיל. "לעתים נדירות", הבהיר השכן. "כשחל יום צום..." "ומתי חל יום צום?" חקר יעקיל.

## פרשת בא

"בעשרה בטבת, י"ז בתמוז... אמר השכן. "או כשיש צרה, לא עלינו, והרב גוזר צום. בימי סכנה או מגפה, או גזירה רעה..."

אורו עיני יעקיל. בבוקר יום ראשון מיהר לבית המרזח, וקנה בקבוק וודקה משובח, רבע רובל מחירו. עלה לתחנת המטרה, והניח את הבקבוק לפני השוטר המשועמם, ידידו. מזג שתי כוסות ברוחב יד, השוטר שתה בקורת רוח ויעקיל הפטיר: "יודע אתה שהעיירה שלנו היא, למעשה, מחוץ לתחום המושב של היהודים..."

"למי זה אכפת..." הפטיר השוטר, ולגם. לגם יעקיל לעומתו, ואמר: "מה פירוש למי זה אכפת, תבוא ביקורת מפטרבורג, ובמי ינזפו, הלא כך." "מי יבוא, מי ינזוף", ביטל השוטר את החששות, "אינם יודעים שכפר זה קיים, לבדוק יבואו..." "?! "יבואו ויבואו", קבע יעקיל, "ובך ינזפו."! הוודקה עלתה למוחו של השוטר, ועירפלה את שיפוטו: "ומה אעשה, איפוא", שאל.

"יום ראשון היום", הזכירו יעקיל, "לך לכיכר העיירה ותכריז, שעד יום ראשון הבא חייבים כל היהודים לעקור מן המקום, שאם לא כן יגורשו בשוטים! ואל תסכים לדבר עם איש מן היהודים, מלבדי."! "כדברך אעשה", הבטיח השוטר, ורוקן את שארית כוסו.

לא עברה שעה ארוכה, והעיירה רעשה וגעשה. חנוונים סגרו את חנויותיהם, רוכלים הגיפו דוכניהם. הכל התכנסו לבית הרב לטכס עצה, שיגרו שליח ליעקיל השתדלן, והשליח חזר בידיים ריקות: יעקיל שוכב במיטתו, מאז חזר ממטה המטרה חשך עליו עולמו. כמעט אחזו השבץ, אינו יכול לבוא. החליטו, שאם אין יעקיל יכול לבוא לאסיפה תבוא האסיפה אצל יעקיל. קם הרב, קמו הפרנסים, קמו אחריהם כולם, ופנו לביתו של השתדלן. התיישב הרב ליד מיטתו, התיישבו הפרנסים סביבו, והכל עמדו סביבם ביראת כבוד. ויעקיל פתח וסיפר כיצד נקרא למטה המטרה, כיצד נמסר לו דבר הגזירה הנוראה. ולא, הוא לא קיבל את הדברים בשלווה, פתח והזכיר לאותו ערל את כל הטובות שקיבל ממנו, בכה לפניו, התחנן, תלש שערות ראשו, וללא הועיל. פרס בפניו את חולצתו, אמר: "ירה בי, ולא אראה ברעה אשר תמצא את עמי!" אבל הערל בשלו, קשוח כצור חלמיש. אמר: "פקודה היא מגבוה. משר הפלך, ואולי אף מפטרבורג. אין בידו להועיל". שבור ורצוף שבתי לביתי, הקיץ הקץ על קהילתנו המפוארת, סיים בבכי.

שמעו נדהמים. הרב התעשת ראשון: "אפילו חרב חדה מונחת על צווארו של אדם, אל יתייאש מן הרחמים", הזכיר. חייבים לעשות דבר מה. "אין אפשרות", פסק יעקיל. "מוכרחים", אמר הרב. נאנח יעקיל. ראשית לכל, יש לברר מהיכן הגיעה הגזירה. אם מפטרבורג, אין סיכוי לשנותה. אם משר הפלך, שונה הדבר. ידיד לו בחלונות הגבוהים, מקורב לשר הפלך. אם יקבל איזו מתת, אולי יוכל לפעול מה. אבל עיניהם הרואות, אין בו כח אף לקום ממיטתו. "קווי השם יחליפו כח", ציטטו באזניו. חייב הוא להתחזק, קהילה שלמה תלויה בו, נושאת אליו עין, תתפלל להצלחתו. לא עת רפיון עתה, עת לעשות!

אין ברירה. יביאו חמישים רובלים, ודמי נסיעה. "חמישים רובלים", נבעתו. והעיירה כה עניה! כאן זה כסף רב, הסכים אבל בעיר הפלך אין זה אלא כסף קטן, בפחות מזה לא יפעל דבר. אבל אם חפצים הם שיסע, יש למהר. אין פנאי.

מיהרו וערכו מגבית בזק. שקלו על ידיו חמישים רובלים, הוסיפו דמי נסיעה. בערבו של יום חזר, שם פעמיו היישר לבית הרב. בשורה אחת טובה בפיו, והשניה רעה. הבשורה הטובה: לא מפטרבורג יצאה הגזירה. ידו של יועץ שר הפלך בדבר. אכן ניתן לבטל ולהעביר את רוע הגזירה. והבשורה הרעה: זה יעלה חמש מאות רובלים.

## פרשת בא

"חמש מאות", נבעת הרב. האיזבושציק משך בכתפיו, ידידו יקח מעט לעצמו, יתן את הרוב למזכיר השר, ודמי לא יחרץ לכמה מסביב... ולבסוף, אין בטחון שכל זה יעזור... "מה עושים?", "מלמל הרב. "דבר ראשון, אוספים את הכסף. הנה אני תורם חמישים. ודבר שני, גוזרים תענית ציבור למחר". "למחר אי אפשר", אמר הרב, וגם יעקיל כבר בירר וידע. "יש לקבל תענית מבעוד יום. רק ליום שלישי אפשר". "יהיה ליום שלישי", הסכים יעקיל "בינתיים אסע, ואראה מה ניתן לפעול".

הכלל, נמסרו לידי ארבע מאות וחמישים רובלים, שארית כספם של עניי העיירה המרודים. קם ונסע, ותפילותיהם מלוות אותו. בערבו של יום חזר, בישר שכל האמצעים הופעלו, אך אין לדעת באיזו מידה הצליחו. רק מחר ידעו, ביום התענית. ולמחרת, כמובן השתתף בתפילה, גם עלה לתורה. לאחר התפילה נטל בקבוק וודקה בידו ועלה למטה המשטרה, ועיני הכל צופיות בו ומייחלות להצלחתו. הפעם שנה השוטר לבדו, יעקיל שרוי בצום, יום זיכרון הוא לו. וגם תענית ציבור, כזכור. יחד עם השוטר יצא, ועיני שניהם זורחות. השוטר בישר שהגזירה בטלה, ויעקיל היה לגיבור היום... בבזז סקר יעקיל את השמש הזקן, שסירב לתת לו עליה ביום שלישי. יעקיל החליט, אז יעקיל השיג. ומה גרם השמש בסיכלותו? שלושה ימי צער ואבל, יום תענית, והפסד של חמש מאות רובלים...

ומוסר השכל: אם איזבושציק נבער יכול להשיג כל רצונו, אם ברצון ואם בדרכי עקיפין וכורח. כיצד יחשוב אדם זעיר שיעלה בידו להפר רצון הבורא הכל יכול! כלום לא שילם פרעה עשרת מונים יותר מאותם בני עיירה!  
ואנו, כולנו, כיצד יעלה בדעתנו שנוכל אנו להפר עצת בוראנו?!

### משמעות החופש

בפרשתנו מסתיימת מסכת התלאות שעוברים בני ישראל במצרים. הקב"ה, בנחישות אין קץ, מתיש את פרעה ואת עבדיו ומביאם לידי מאיסה בתרבות הפטרונות ובשלטון על עם זר. מלך מצרים מקבל דרישה מה' לשלח את עמו, ולהסיר מעליהם את אות העבדות. אבל אין זאת הבקשה היחידה שמשה מבקש.

"Let my people go" זה רק החלק הראשון בבקשתו של משה. החלק המהותי נמצא בהמשך הדברים של משה. "שלח את עמי, **ויעבדוני**" ישנן שתי בקשות: 1. שלח את עמי. 2. ויעבדוני. מניין נובע הצורך המהותי לשזור את שתי הבקשות זו בזו? האם מן ההכרח להטיל את שתי הדרישות באחת? וכי לא די בבקשה לבטל את עומס השעבוד בלבד?

גלוי לעין כי אין שילוח העם מסתכם בהפיכתם לחופשיים בלבד. החופש הוא לשחרור מצד אחד, אך פעמים רבות הוא עלול להפוך לרפיון חושים במקרה הטוב, ופריקת עול הרסנית במקרה הרע. לפיכך בכל פעם שמשה מבקש לשחרר את עם ישראל, הוא מיד מכריז את משמעותה של מטרה זו **עבודת ה'.** וכך, כאשר בני ישראל משתחררים, מייד מטיל ה' עליהם מרות ומכניסם למסגרת דתית-רוחנית חדשה. הוא מבקש מפרעה לשלח את העם ע"מ **שיוכלו להתפנות לעבודת ה' ולקיום מצוותיו.** אין ה' חפץ בהמון של שיכורי חופש והלומי חירות הבורחים כעדר הנמלט משיני הזאב, כי אם במתן של תחושת דרור מתונה הכרוכה בציות למצוות ה'. המשימה הגדולה היא לא בהנסת העם והברחתם מארץ מצרים, אלא בהקניית ביסוס ותוכן לאותה קבוצת העבדים היוצאת זה עתה מסבלה ושעבודה. אפילו זמן להתארגנות, הסתדרות, בחירת מנהיג וקביעת דרך לא ניתן להם. על משה מוטלת המשימה הכבדה לבצר את אמונת העם, תוך שימוש באמצעים זהירים, וכשהוא מגדיר לפרעה את מטרת היציאה ממצרים "ויעבדוני" הוא בעצם הופך את כל השחרור למשהו נשגב ומשמעותי יותר; משה רוצה להצהיר בפני פרעה כי איננו פעילי זכויות אדם, אלא שליח ה' ומבשר הגאולה הרוחנית. וכך נוטע משה בלב האומה את ההכרה כי קיום המצוות הוא תנאי הכרחי ליציאה הגונה מארץ של טומאה. ולכן, בציווי הראשון, מיד אחרי מכת בכורות נמסר: זאת חקת

## פרשת בא

הַפָּסֶח! בלי להתמהמה או להתעכב, כשהעם עוד מתנשף ומתנשם אחרי כל האותות והמופתים - מייסדים חוקה ומצווה. משה מבין: הדקות הללו של יציאה לחירות הן רגעים שלא יחזרו עוד. ההיסטוריה התחילה שם. משה נוטע שורשים, בדיוק בעיתוי ובזמן הנדרשים.

גם הדרשנים מכירים במעלתה של המסגרת הרוחנית. אדם, קל וחומר עבד, זקוק למצוות שיתנו לו מקום ומסגרת. עם ישראל היה מוכרח להיכנס מיד לעול מצוות, כדי לא להגיע למצב של קריסה לאומית מוראלית. עליו למתן את תחושת החופש בנתינת ביטוי למאוויו נפשו הרוחניים. ואכן, כפי הנלמד, הביטוי האמיתי של החופש הוא היכולת ליצור קשר עם מצוות ה'.

### פרפראות

פרק י' פסוק א'

"וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה בֹּא אֶל פְּרַעֲהָ כִּי אֲנִי הִכְבַּדְתִּי אֶת לְבֹוֹ וְאֶת לֵב עֶבְדִּיו לִמְעַן שְׁתִּי אֶתְּנִי אֵלֶּה בְּקֶרְבּוֹ" "בא" (אל פרעה) ראשי תיבות: בא איתי, אומר הקב"ה למשה, כי איתך אני תמיד. ידוע הדבר, "בא" = 3. שלוש מכות הביא הקב"ה על המצרים בפרשה זו.

ארבה, חושך, בכורות- אותיות בכו. (אות שלישית)

"למען שתי אתת", ראשי תיבות: למצרים מכות עוד נתן (הקב"ה). בפרק י"א פסוק ו' כתוב: "וְהִיְתָה צָעָקָה גְדֹלָה בְּכָל אֶרֶץ מִצְרָיִם אֲשֶׁר כָּמְהוּ לֹא נִהְיְתָה וְכָמְהוּ לֹא תִסָּף".

וכן עוד ראשי תיבות למען, לשלוש מכות עוד נותר. עוד: למלך עקש מתעלל (ב)נתיניו (עמו) "אלה בקרב" = 346 בגימטריא שמו = 346 שמו- ראשי תיבות- שהוכו מלך ועבדיו.

פרק י' פסוק ב'

"וְלִמְעַן תִּסְפָּר בְּאָזְנִי בִּנְךָ וּבִן בְּנֶךָ אֶת אֲשֶׁר הִתְעַלְלְתִּי בְּמִצְרָיִם..." "בנך ובן בנך" = 202 בגימטריא רב = 202

רב, מהמילה רבים, מיעוט של רבים שנים. בנך ובן בנך.

"ובנך ובבן" = 148 בגימטריא פסח = 148 בפסח קוראים את ההגדה ומספרים את נס יציאת מצרים.

"ובן" (בנך) = 58 בגימטריא חן = 58. זהו הנכד שיש בו חן מיוחד.

פרק י' פסוק ג'

"וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל פְּרַעֲהָ וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו כֹּה אָמַר ה' אֱלֹהֵי הָעִבְרִים עַד מָתִי מֵאַנְתָּ לַעֲנֹת מִפְּנֵי שְׁלַח עַמִּי וַיַּעֲבְדֵנִי"

"עמי ויעבדוני" - סופי אותיות שם ה'. הקב"ה בחר בעם ישראל מכל העמים שיעבדו אותו, אחד מהדרכים לעבוד את ה', זו עבודה שבלב- תפילה.

פרק י' פסוק ד'

"כִּי אִם מֵאֵן אֶתָּה לְשַׁלֵּחַ אֶת עַמִּי הַגִּנִּי מִבֵּי מִסָּר אֶרְבֶּה בְּגִבְלֶךָ"

"מביא מחר" = 301 בגימטריא אש = 301. האש מסמלת אבדן מהיר, והארבה מסמל הרס מהיר.

ארבה בגבולך = 265 בגימטריא הרס = 265

"מביא" (מחר) = 53 בגימטריא גן = 53. רמוז כאן שכל הצומח בגן: עצים, שיחים, צמחים וכו' יושמדו ע"י הארבה.

פרק י' פסוק ו"ט

"וַיִּהְיֶה יְהוָה הַיּוֹם יוֹם תִּזְק מָאֵד וַיִּשָּׂא אֶת הָאֶרֶבָה וַיִּתְקַעְהוּ יְמֵהּ סוּף לֹא נִשְׁאָר אֶרֶבָה אֶחָד בְּכָל גְּבוּל מִצְרָיִם" ארבה אחד בכל גבול = 314 בגימטריא שדי = 314

רק הקב"ה יכול מאלפי אלפים של ארבה, שלא ישאר ארבה אחד בכל גבול מצרים.

פרק י' פסוק כ"ט

"וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה כֵּן דְּבַרְתָּ לֹא אֶסָּף עוֹד רְאוֹת פְּנִיךָ"

עוד ראות פניך- ראשי תיבות ערף. משה הפנה את ערפו לפרעה ויצא ממנו.

## פרשת בא

"ויאמר משה כן" - אותיות ישן. (אות שניה) פרעה היה עוצם עיניו לאחר כל מכה שהכה הקב"ה במצרים, ומשה רבינו אומר לפרעה: "לא אֶסֶף עוד ראות פְּנֶיךָ". לא אבוא אליך לעולם.

פרק י"א פסוק ז'

"ולכל בני יִשְׂרָאֵל לא יִחַרְץ כָּלֵב לִשְׁנוֹ"

יחרץ = 308 בגימטריא שח (דיבר) = 308 דיבור הכלב, נביחות, לכל בני" לא נבח כלב בפיו.

יחרץ כלב לשונו- אותיות חלש. (אות שניה) כידוע, הכלבים עזי פנים, אבל בפני בני" נפלה עליהם חולשה (שתיקה).

פרק י"ב פסוק ז'

"ולקחו מן הַדָּם וַנִּתְּנוּ עַל נִשְׁתֵּי הַמְּזוּזוֹת וְעַל הַמִּשְׁקוֹף עַל הַבָּתִּים אֲשֶׁר יֹאכְלוּ אֹתוֹ בָּהֶם" שתי המזוזות- ראשי תיבות שה. רמז כאן שדמו של השה נתנו על שתי המזוזות.

שה- ראשי תיבות: שחטו השה. בפרק י"ב פסוק כ': "וַשְׁחֲטוּ אֹתוֹ כָּל קְהֵל יִשְׂרָאֵל".

פרק י"ב פסוק ל'

"וַתְּהִי צַעֲקָה גְדֹלָה בְּמִצְרַיִם כִּי אֵין בֵּית אֲשֶׁר אֵין שֵׁם מֵת"

אין שם מת- ראשי תיבות- אנשים שם מתו. אשם- ר"ת: מכה שהכה אלוקים. פסוק י"ב: "וה' הִכָּה כָּל בָּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם".

פרק י"ב פסוק מ"ג

"זֹאת חֻקַּת הַפֶּסַח כֹּל בֶּן גִּבּוֹר לֹא יֹאכַל בּוֹ"

נכר = 270 בגימטריא רע = 270 יהודי משומד הוא רע בעיני הקב"ה ולכן אסור לו לאכול מקורבן הפסח. "לא יאכל בו"- סופי אותיות ולא. בן נכר לא אוכל מקורבן הפסח.

לעילוי נשמת האשה הצדקנית יעל ע"ה בת אהובה תחי'

## היציאה לחירות

הפרשה מסיימת את עשר מכות מצרים ולוקחת אותנו למסע של לימוד על טבע האור והכלי. שלוש המכות האחרונות מביאות את אור הגאולה לעם ישראל ומראות לנו כמה חשובה ההכנה שלנו לקראת האור שרוצה להיכנס אל חיינו ולקראת האור הגדול של 'לעתיד לבא'.

### קורות הפרשה

הפרשה פותחת בשליחות נוספת של משה ואהרן אל פרעה. הפעם להתריע בו על מכת ארבה. פרעה מגרש אותם והארבה עולה על מצרים. פרעה מתחנן בפני משה שיסיר את 'המוות' הזה מעליו. משה עוטר לשם והארבה סר מעל מצרים. השם מכביד את לב פרעה שוב ומכה את מצרים במכת חושך. "וַיְהִי חֹשֶׁךְ אֲפֵלָה בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרַיִם, שְׁלֹשֶׁת יָמִים. לֹא-בָאוּ אִישׁ אֶת-אָחִיו, וְלֹא-קָמוּ אִישׁ מִתַּחְתּוֹ--שְׁלֹשֶׁת יָמִים; וְלֹכֵל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הָיָה אֹר, בְּמוֹשְׁבֵיהֶם". לאחר מכת חושך נמשך המו"מ עם פרעה עד שפרעה מזהיר את משה: "לֵךְ מֵעַלִּי; הַשְׁמֵר לְךָ, אֶל-תִּסָּף רְאוּת פְּנֵי--כִּי בְיוֹם רֵאֲתָךְ פְּנֵי, תָמוּת". באותו מעמד, השם מגלה למשה כי המכה האחרונה מגיעה - מכת בכורות. משה מדבר דברים אלה באזני פרעה. פרעה ממאן לשלח את העם.

בני ישראל מקבלים את המצוה הראשונה שלהם כעם, מצות קידוש החודש. "הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם, רֹאשׁ חֳדָשִׁים: רֹאשׁוֹן הוּא לָכֶם, לְחֹדְשֵׁי הַשָּׁנָה". משה מקבל את תוכנית יציאת מצרים. בעשור לחודש לקחת שם לכל בית ובארבעה עשר לשחוט אותו. לתת מהדם שלו על שתי המזוזות ועל המשקוף של הבתים ולאכול אותו צלוי כל הלילה - זהו קורבן פסח. השם מצוה את בני ישראל לחוג את חג הפסח מדי שנה לזכרון עולם.

בחצות לילה מכה השם את מצרים, "וַיָּקָם פְּרַעֲהוּ לַיְלָה, הוּא וְכָל-עַבְדָּיו וְכָל-מִצְרַיִם, וַתְּהִי צַעֲקָה גְדֹלָה, בְּמִצְרַיִם: כִּי-אֵין בֵּית, אֲשֶׁר אֵין-שֵׁם מֵת". פרעה מבין שהמוות שלו קרוב כי גם הוא בכור וממהר לשלח את בני ישראל ממצרים. בני ישראל שואלים כלי כסף וכלי זהב ושמלות מהמצרים, כפי שצו. כשש מאות

## פרשת בא

אלף איש נוסעים יחד מרעמסס אל סכתה. הלילה הזה נקבע לליל שימורים לדורותם. הפרשה מסתיימת בציווי על קידוש הבכורות 'כל בכור פטר רחם בבני ישראל' יהיו קדושים להשם, זכרון ליציאת מצרים.

הפרשה מעלה כמה עניינים חשובים מאוד בעבודה שלנו. ננסה לגעת בכמה מהם. המו"מ הארוך עם פרעה מסתיים ומותיר אותנו עם שאלה גדולה בנושא הבחירה החופשית של פרעה. כמו כן, מה הטעם לדבר עם רשע כזה כפרעה? מה המשמעות של הדיבור איתו ומה לומדים מכל זה? ולסיום, נתבונן בגילוי של עשר המכות, איך זה שאותה המכה עושה רע למצרים וטוב לבני ישראל, ואיך זה קשור למציאות שלנו היום.

### תשובה

הפרשה פותחת, "ויאמר ה' אל-משה, בא אל-פרעה: כי-אני הכבדתי את-לב, ואת-לב עבדיו, למען שתי אתתי אלה, בקרב. ולמען תספר באזני בן-בן-בן, את אשר התעללתי במצרים, ואת-אתתי, אשר-שמתים בם; וידעתם, כי-אני ה'". כמעט בין כל מכה ומכה נשלח משה אל פרעה להתרות בו ולצוות עליו שיעשה "תשובה" ויתקן מעשיו. אולם בכל פעם השם מכביד את ליבו. האם זה אומר שיתכן מצב שכן אדם עשה כל כך הרבה רע עד כי לא מאפשרים בידו לעשות תשובה?! מה אנחנו לומדים מכך?

כתוב בספר שמואל, "וּשְׁבַב מִשְׁבּוֹת, לְבִלְתִּי יֵדַח מִמֶּנּוּ בְּדָח" (שמואל ב' י"ד ו"ד). כוונת הדברים מסבירה לנו את מחשבת הבריה, שתכלית כל הברואים להגיע אל התיקון השלם. אף אחד לא יישאר מאחור. אפילו המלך מנשה שהיה רשע גמור, שעבד כל עבודה זרה שהיתה קיימת, שטימא את ירושלים בחטאיו, הצליח לחזור בתשובה. כתוב בגמרא, "כל האומר מנשה אין לו חלק לעוה"ב מרפה ידיהן של בעלי תשובה" (מסכת סנהדרין י"א). מסופר על מנשה שלא שמע לאזהרות השם, נלקח ע"י מלך אשור לבבל ושם הבבלים עינו אותו ובישלו אותו בסיר גדול. מתוך הסיר הוא קרא לעזרה לכל עבודה זרה שהכיר, עד שלבסוף נזכר שאביו, המלך חזקיהו הצדיק, לימד אותו על השם, אלוקי ישראל. מנשה קרא אל השם ונענה. כתוב שם בגמרא, "וישמע אליו ויחתר לו ויעתר לו מיבעי ליה. מלמד שעשה לו הקב"ה כמין מחתרת ברקיע כדי לקבלו בתשובה מפני מדת הדין" (שם). קריאתו נשמעה ממעמקים והוא הוחזר לירושלים למלכותו וזכה לתקן את דרכיו.

מקרה ידוע נוסף של אלישע בן אבויה, הידוע בכינויו 'אחר', הוא היה תלמיד חכם ויצא לגמרי מדרכה של תורה. אומרת הגמרא, "יצאה בת קול ואמרה, שובו בנים שובבים חוץ מאחר" (מסכת חגיגה ט"ו). אנו נמצאים עכשיו בתקופת השובבי"ם (ראשי תיבות של שש הפרשות שאנו לומדים עכשיו - שמות, וארא, בא, בשלח, יתרו, משפטים). זה זמן המיועד לתשובה על כל מעשי ה"שובבות" שלנו, חטאות הנעורים, זה זמן המסוגל לתיקון ויצאה מהקטנות הטבעית שלנו. בכל אופן, אומרים על 'אחר' ששמע את הבת קול ונתיימש מלנסות לעשות תשובה. מסביר ה"ראשית חכמה" על הדברים של הגמרא, "כל מה שיאמר לך בעל הבית עשה, חוץ מצא" (מסכת סנהדרין פ"ו), "בעל הבית, דהיינו הקב"ה, כל מה שיאמר לך מהמצוות, עשה, חוץ מצא. שאם יאמר לך צא מביתי ואל תיכנס, כענין אלישע אחר, אל תשמע לו אלא תכנס בתשובה, כי זה חשקו של בעל הבית, אלא שמטעה אותך" (ר"ח שער הקדושה פי"ז).

זאת אומרת, שעלינו לזכור תמיד, את מה שהיה על 'אחר' לזכור, שתכלית הבריה היא לבל יידח ממנו נידח, ותמיד יש דרך לתשובה, יש דרך לתקן כל אדם וכל מצב. אמרו על 'אחר' שהיה צריך להבין מדברי הבת קול, שאכן 'לאחר' אין תשובה אבל לאלישע בן אבויה דוקא יש!

### תשובה עילאה (עליונה)

צריך להבין שיש בכל יהודי נקודה פנימית מאוד חזקה. נקודת אמונה שצריכה להתעורר על מנת שיוכל להגיע לתשובה עילאה, לתקן ולחזור מאיפה שהוא נמצא. ה'נתיבות שלום' מסביר, כמו שיש לכל אדם כוחות טבעיים שקיבל לפעול איתם, אולם בשעת סכנה מתעוררים בו כוחות "על טבעיים" שיוכל בעזרתם להינצל, כוחות שהוא בעצמו לא היה ער לקיומם, כך גם ברוחני. מובן שמה שחשוב קודם כל זה הדעת.

## פרשת בא

על האדם בכלל להכיר בכך שהוא נמצא בסכנה רוחנית וע"י זה יוכל לעורר את הכוחות המיוחדים, העל טבעיים, של האמונה החזקה שרצון הבורא הוא "לְבַלְתִּי יִדַּח מִמֶּנּוּ בְּדַח". אמונה זו יכולה לתת לו את הכח הנדרש לחולל שינוי.

לכן גם נשלח משה אל פרעה להתרות בו שוב ושוב, לומר לו שעדיין יש דרך ובכוחו לשוב. אלא שפרעה כפר בהשגחה, כפר בהנהגה העל טבעית. הוא נשאר תקוע במסגרת הטבע, הוא הכיר רק בשם אלוקים, בגימטרייה 'הטבע', ולא רצה להכיר בשם הוי-ה, שם ההנהגה שמעל לטבע. לעומת זאת כתוב על עם ישראל, "וַיֵּאָמֶן, הָעָם". בזכות המכות, נתעוררה בהם נקודת האמונה והלכה והתחזקה ממכה למכה. למרות שהיו שקועים במ"ט שערי טומאה, זכו בזכות אמונתם לתשובה עילאה, זכו להיגאל.

לצורך ענין זה, פרעה הוא אותו חלק שבנו שמסרב להאמין שיהיה טוב, שיש אפשרות לחזור, לתקן, להשיב את הטוב אל תוך נקודות חשוכות בחיינו. אבל יש בנו גם את "נקודת העם ישראל" ואליה אנו צריכים להתחבר ולא ליפול בעצת היצר ולומר, 'את זה אני לא יכול לתקן'. כל עוד אנחנו פה אפשר לתקן ואפשר לצאת ממצרים.

### בחירה חופשית

בתוך כל התהליך הזה שעובר פרעה - אזהרה, מכה, הכבדת הלב, חזרה לסורו, נשאלת גם השאלה, היכן הבחירה החופשית? לפרעה, כביכול, לא היתה ברירה אלא לנהוג בדיוק כפי שנהג בתסריט הידוע מראש. מסביר הרב שיינברגר שליט"א, אין כאן בכלל שאלה של בחירה של פרעה. לכל בן אדם יש מאות החלטות ביום, לא רק שאלה אחת, מלא החלטות. אף אחד לא מחליט בשבילו. הוא מחליט - כן ילך, לא ילך, כן ישים סוכר, כמה סוכר ישים, מלא החלטות. יש לו חופש בחירה. כל הבריא מיוסדת על בחירה חופשית. במשך השנים שפרעה שיעבד את ישראל, כל יום הייתה לו איזו החלטה. הרשעים האלה ישבו כל יום ותכננו איך ישעבדו את בני ישראל, איך יעבידו אותם, איך ידכאו וישפילו אותם. היה להם חופש בחירה במשך כל הזמן הזה.

אלא שכתוב שכאשר אדם הולך לבית עולמו, נפטר מהעולם, באותו היום כבר אין לו בחירה. לפי איך שהוא התנהג כל החיים שלו, כך יהיה יומו האחרון. לכן כתוב, "שוב יום אחד לפני מיתתך" (מסכת שבת דף קנ"ג א'). בפרשה הזאת אומרים לפרעה, עכשיו נעשה סיכום מכל החיים שלך, מה עשית, איזה מן פרעה בנית, לפי זה, כך אתה תתנהג גם בסוף שלך. מכח הבחירה ומה שבחרת כל הזמן, כך אתה תתנהג עכשיו. עכשיו כבר לא נותנים לו זמן למשחקים, בשלב זה כבר אין מקום לבחירה חופשית.

מוסיף הרב שיינברגר שליט"א ואומר, לכן אף על פי שהקב"ה הכביד את ליבו, זה לא נקרא שהוא לקח ממנו את הבחירה. המצב הזה, זה מה שפרעה יצר. 'הכבדתי את ליבו' זו התוצרת של פרעה, מיום שנולד עד שהגיע הזמן הזה. הוא בנה לעצמו את הלב הכבד. לא פתאום נהיה לו לב כבד, לא בשעה שהקב"ה אמר 'אני הכבדתי את ליבו', נהיה לו לב כבד. בעצם הקב"ה אמר, 'אני לא ארכך את ליבו'. אבל מי שהכביד את הלב זה הוא בעצמו, ע"י כל החיים שלו, זאת הצטברות, תוצאה מהתנהגותו בכל ימי חייו. הכל הוא עשה מתוך בחירה.

יש לנו בחירה בכל רגע ורגע. אנחנו לא יודעים את יום המיתה שלנו ולכן אמרו חז"ל, שוב יום אחד לפני מיתתך, תשוב בכל יום כאילו היה יומך האחרון. יש לנו בחירה חופשית עד לרגע הסיום, שאז, כדברי הרב שיינברגר שליט"א, זה כבר הסיכום. החיים שלנו מורכבים מרגעי בחירה ורגעי סיכום ועלינו להשתדל כל הזמן לעשות את הבחירה הנכונה. לא לחכות למכה הבאה, לא לחכות לסיום, לא לתת ללב להגיע למצב של 'לב כבד', אלא לשנס מותניים ולשוב, להתחזק ולתקן כל מה שצריך תיקון בחיינו.

### אמונה ויצאה לחירות

לעומת התוצרת 'לב כבד' של פרעה, עומדת האמונה שיש לכלל ישראל, את זה לא הקב"ה נתן להם. אלא, זה הרצון שהם בנו - רצו את רצון השם. הקב"ה עזר להם בודאי. הוא הכניס בהם את כח האמונה שיש באבות, לדורי דורות. אלא שאח"כ היה צריך ליטוש עצמי. עם ישראל לא יכול רק להיות נטפל

## פרשת בא

לאמונת האבות, אלא שצריך שזה יהיה מהכח של עם ישראל עצמם. לשם כך היו צריכים את כור ההיתוך במצרים, כור הברזל (ר"ת של אמהות השבטים: בלהה, רחל, זלפה, לאה). שם האמונה שלהם התחזקה יותר. אבל היא היתה משועבדת ולכן לא יכלו לעשות מה שנקודת האמונה אומרת. הנקודה היהודית רוצה לעשות, להוציא לפועל במעשים ואת זה אי אפשר היה לעשות במצרים.

ברגע שהיה חירות ממצרים, הנקודה היהודית יצאה לחירות. כל החירויות שיבואו, יבואו מתוך אותה הנקודה שיצאה ממצרים. במובן של שורש וענף, גאולת מצרים היא השורש לכל הגאולות אחריה. אלא שאותה נקודה של אמונה תתפוס תאוצה. לא כמו באותו מעמד שיצאו ממצרים ומיד, כמה מאות שנים אחרי, חזרו לגלות. אלא, לעתיד לבא, זאת תהיה חירות נצחית ומוחלטת.

### חיפזון

כתוב שבגאולת מצרים הכל נעשה בחיפזון. אבל על 'לעתיד לבא' כתוב בנבואה, "כי לא בחפזון תצאו, ובמנוסה לא תלכו... (ישעיהו נ"ב י"ב). לא יהיה ריצה, זה יהיה בישוב הדעת. כך תהיה הגאולה וכאמור, זאת תהיה גאולה תמידית.

חיפזון זה זריזות, אבל צריך להבין את פשר הזריזות. גאולת מצרים היתה חייבת להעשות בחיפזון מחשש שיהיה קטרוג על כלל ישראל. כפי שלמדנו, כל הגאולה היתה לפנים משורת הדין, עוד לא הגיע זמן הגאולה ובני ישראל היו שקועים במ"ט שערי טומאה ולא היו ראויים לגאולה. כמו שנאמר, "הללו עובדי עבודה זרה והללו עובדי עבודה זרה", איך אפשר להוציא את בני ישראל ממצרים ולהעניש את המצרים כששניהם שקועים באותה זוהמה?

לכן היה צריך למהר ולהוציאם מפני שהתעורר הקטרוג של מידת הדין. בזוהר הקדוש כתוב, שבאותו זמן שבני ישראל יצאו ממצרים, הקב"ה נתן רשות לשטן להתעסק עם איוב. משל לרועה שצריך להעביר את הצאן מעבר לנהר. הוא לא יכול בבת אחת. הוא מעביר אחד, אחד. בא זאב. הרועה לוקח את התיש הכי גדול, הכי חזק, ונותן לו להתעסק עם הזאב, בינתיים הוא מעביר את הצאן. אח"כ הוא הולך להציל את גם את התיש.

ככה זה היה עם כלל ישראל. הקב"ה נתן לשטן להתעסק עם איוב ובינתיים הוציא את עם ישראל ממצרים. אומר הרב שיינברגר שליט"א, זה נקרא חיפזון, מעשה זריז שבא למנוע את הקטרוג. מכאן אנו צריכים ללמוד כמה הכרחית היא מידת הזריזות, עד כמה היא חשובה למי שרוצה באמת להשתנות.

### דיבור אל חלל העולם - כח הדיבור

במהלך שליחותו, משה רבנו, אומר מספר פעמים שפרעה לא ישמע אליו, פרעה אטום ואין אל מי לדבר. כולנו מכירים את ההבדל בין מתי שאנחנו מדברים עם מישהו שרוצה להקשיב לבין מתי שזה מישהו שלא כל כך מעוניין. חז"ל אמרו שכאשר חכם בא לדרוש, אז צריך שיהיו שומעים שצמאים לשמוע, אחרת מוטב שלא ידבר. משה אומר, בשביל מה אני אדבר, הדברים ייפלו על אוזניים ערלות. אומר לו הקב"ה, אתה תדבר ואהרון ישמע, הדברים ייקלטו בעולם, כמו זרעים שיתחילו לצמוח, אחרי שאהרון ישמע, כל אחד ישמע את מה שהוא צריך לשמוע, כל אחד ישמע כבר את העניין המיוחד שלו.

אומר הרב שיינברגר שליט"א, אמנם אזני פרעה ערלות, כי פרעה מגושם שאין שאין דומה לו, אבל הדברים חייבים להיאמר על ידי משה רבנו, כדי להישמע בחלל העולם. במילא זה ישפיע גם על פרעה. מובנת לכולנו המציאות של גלי קול, ברגע שדבר נאמר הוא קיים והולך ומתפשט לנצח. למשל, אנו מוקפים בגלי רדיו, לא רואים אותם, אבל הם משפיעים עלינו. מציאות זאת יכולה לשמש לבנייה חיובית, או ח"ו להרס מוחלט, כמו במקרה של לשון הרע ורכילות.

הדיבור שיוצא ממשה, הצינור הראשי של האור, הולך ומתפשט ברחבי מצרים, משפיע על התודעה של כולם. הדיבור נאמר, הזרע נקלט. יש השומעים מיד ויש השומעים לאט, לאט. כבר במכה השלישית החרטומים של פרעה אומרים כי "אֶצְבַּע אֶלְקִים הוּא". הם כבר מתחילים לשמוע את דבריו של משה. האחרון והיחיד שממש לא שומע, זה פרעה.

## פרשת בא

אחד התיקונים הגדולים בכל סיפור מצרים הוא המעבר מפרעה - פה רע, לפסח - פה סח - הפה המדבר דיבורים טובים (ס"ח בגימטריה = חיים). הרבה אנשים משגיחים כל כך על מה שנכנס אל תוך פיהם, אבל מה עם מה שיוצא? חשוב להיות במודעות על הדיבור, האם אני במודעות של פרעה - פה רע, או במודעות של פסח - פה טוב? כדברי הרב שיינברגר שליט"א, מספיק שדברים נאמרים בחלל העולם, כבר יש להם השפעה. גם אם אמרנו דבר רע בחדרי חדרים, הוא נקלט בעולם, הוא משפיע על המציאות. כמו בפתרון חלום, נאמר שמוטב לא לספר חלומות, כי ברגע שמספרים אותם נותנים להם גושפנקא (חותם) ומעבירים אותם מעולם המחשבה לעולם הדיבור - הוצאה לפועל. כך גם הוצאת הדיבור מהפה היא חותם שעושה את רושמו עמוק במציאות העולם שלנו.

### התודעה שלנו קובעת את המציאות

יציאת מצרים עברנו היא לידה של תודעה חדשה. כמו שהדיבור חוצה גבולות ומשפיע על כל המציאות, כך כמובן גם התודעה שלנו היא זאת שקובעת את מצב העולמות כולם, לא רק את מצב העולם שלנו הקטן והפרטי.

הרב שיינברגר שליט"א מסביר, אם נתבונן בעולם נראה שפעם יש עולם יותר תרבותי, המנוהל ע"י אנשים פחות או יותר "תרבותיים", שמחשיבים את עצמם ונותנים עצות לאנשים "פרימיטיביים" איך להתנהג. זה מה שנקרא בני תרבות (אוי לאותה "תרבות"), ופעם קורה, שהמטורפים, הכי מזיקים שבעולם, הם השולטים. זאת אומרת שההיסטוריה מורכבת מתנודות בין שתי הנהגות, אחת של תרבות ה"נאורים" שרוצים בעצם לשלוט על כולם ואחת של מטורפים שרק רוצים להחריב את העולם. במה התנועה הזאת תלויה? הכל תלוי בישראל. בכל חלק בעולם יש הפנימיות, שזה הטוב ביותר שבאותו עניין, ויש החיצוניות - הקליפה והמעטפת, שזה החלק הרע. יש מדרגות בחיצוניות, חיצוני יותר וחיצוני יותר, עד השוליים שזה הכי נמוך.

מצב הדברים בעולם תלוי בכלל ישראל. אם אנחנו מגבירים את כח הפנימיות. זאת אומרת, לומדים את פנימיות התורה, מכבדים תלמידי חכמים, מצב שבני תורה הם החשובים בעם ישראל, מצב ששמים לב לפנימיות של האדם העומד מולנו ולא לחיצוניות שלו, וככלל, בכל מקום שיש פנימיות וחיצוניות, שולטים מהפנימיות, אז, כשזה מתרחש בישראל, אז גם מתעוררים חסידי אומות העולם לשלוט בעולם. אבל, אם להפך, בועטים בפנימיות ומגביהים את אלה הרחוקים מתורה, רחוקים מצדקה, שהכל אצלם זה שקר וכזב - כאשר הם השולטים והם החשובים, אז גם באומות העולם הכי מזיקים שולטים.

אומר הרב שיינברגר שליט"א, אם אנחנו רוצים לדעת מה המצב אצלנו, אז אנחנו צריכים לראות מי עכשיו מרים ראש בעולם, מי שולט? מי חלם שאמריקה תפחד מכמה ערבים? בדרך הטבע, מבחינת תהליך, אותם המטורפים הולכים לשלוט עכשיו וכל זה קורה בגלל חיזוק הכוחות החיצוניים בישראל. אבל אם נפעל לחיזוק הפנימיות, זה יעבוד כמו הדיבור של משה רבנו, זה יזרע זרעים, זה יפעל פעולות, וישנה את התודעה של העולם כולו.

### חושך ואור

בפרשה הקודמת דיברנו הרבה על הטבע הרוחני של מכות מצרים, אבל נותרה עוד נקודה חשובה לברר ולחדד. אמרנו שהמכות היו נגף למצרים ורפא לישראל. מה שאומר הנביא, "וַיִּגְּף ה' אֶת-מִצְרָיִם, בְּגֹף וּבְפֹאֵ; וְשָׁבוּ, עַד-ה', וַיַּעֲתֶר לָהֶם, וַיִּרְפָּאֵם" (ישעיהו י"ט כ"ב). גלוי וידוע שאין רע יורד מלמעלה, הקב"ה הוא טוב ומיטיב לכל. משמייס יורד כל הזמן רק טוב, אור אחד פשוט. אם כך, איך יתכן שאותו כח רוחני כאילו התפצל לשניים והשפיע על בני אדם שונים בצורות כל כך שונות. כיצד אפשרי מציאות כזאת? ניקח את מכת חושך לדוגמא. כתוב, "וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה, בֹּטֵה יָדְךָ עַל-הַשָּׁמַיִם, וְיְהִי חֹשֶׁךְ, עַל-אֶרֶץ מִצְרָיִם; וַיְמַשׁ, חֹשֶׁךְ. וַיֵּט מֹשֶׁה אֶת-יָדוֹ, עַל-הַשָּׁמַיִם; וְיְהִי חֹשֶׁךְ-אֲפֹלָה בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרָיִם, שְׁלֹשֶׁת יָמִים. לֹא-רָאוּ אִישׁ אֶת-אָחִיו, וְלֹא-קָמוּ אִישׁ מִתַּחַתיו--שְׁלֹשֶׁת יָמִים; וַיִּלְכְּלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הָיָה אֹר, בְּמִשְׁכַּתם". אמרו המפרשים, החושך של מצרים לא היה סתם העדר אור, אלא חושך ממשי כל כך שהיה אפשר למשש אותו, וַיְמַשׁ,

## פרשת בא

חֲשֹׁךְ". זה היה חושך כל כך סמיך שמי שעמד לא היה יכול לשבת ולהפך. חושך שגרם לאיבוד תחושת המרחב.

במדרש רבא שאלו, "מהיכן היה החושך ההוא, ור' יהודה אומר, מחושך של מעלה" (שמו"ר י"ד). שואל ה'נתיבות שלום', מה זה חושך של מעלה, הרי למעלה הכל אור? כאן בדיוק טמון הרמז למהות החושך שירד על מצרים ולפיצול התוצאה של כל מכה ומכה לשתי השפעות שונות. נאמר למשה, "גִּטָּה יִדְּךָ עַל-הַשָּׁמַיִם", הרי היה צריך לצוות אותו, 'הרם ידך אל השמים', אלא שהציווי אמר, תעלה למעלה אל השמים ותמשיך הארות עליונות ועל ידי זה יהיה חושך על מצרים.

משמעות הדבר, שיש למעלה אור שהוא כל כך גדול, שמי שאינו יכול לקבלו, בשבילו האור הזה עצמו הוא חושך. כמו אדם היוצא מחדר חשוך אל יום שמש בהיר. עבור המצרים שהיו משוקעים בתאוות הגשמיות שלהם, בכלים של רצון לקבל, האור הזה היה חושך איום ונורא. אומר ה'נתיבות שלום', "מי שמימיו לא הורגל לאור רוחני ונמשך אחר תענוגים גשמיים, עבורו האור הרוחני הוא ייסורים קשים". לעומת זאת, לבני ישראל שהכינו את עצמם "בְּמוֹשְׁבֵתָם", בכל מעשיהם, בבואם ובלכתם, היה זה אור גדול ומחודש.

### מציאות חיינו

אנו חיים במציאות המאוד מורכבת של ימי ביאת משיח, רגע לפני הגאולה, ממש כמו אז במצרים. מי שאפילו קצת אוחד באמת ומתבונן סביב, רואה עולם הפוך לגמרי. כדברי הנביא, "הוֹי הָאֲמָרִים לָרָע טוֹב, וְלַטּוֹב רָע: שָׁמַיִם חֹשֶׁךְ לְאֹרֶךְ וְאֹרֶךְ לְחֹשֶׁךְ, שָׁמַיִם מֵרָ לְמֵתוֹק וּמֵתוֹק לְמָר" (ישעיהו ה' כ'). כל היוצרות הפוכות, מה שקדוש נחשב למוקצה מחמת מיאוס ומה שטמא וריקני נחשב לפופולרי ועכשווי. בני אדם נמשכים אחרי הדברים המזיקים, מעריכים ומשגבים אותם, ובוחרים להתרחק מהטוב כמו מאש. כמו שאומר משה רבנו, רעיה מהימנא, הרועה הנאמן, בזוהר הקדוש, שיבואו הימים האלה ואנשים יתרחקו מתורתו כמו מנבלה של כלב.

אומר הרמב"ם, "חולי הגוף, טועמים המר מתוק והמתוק מר... כך בני אדם שנפשותיהם חולות, מתאוים ואוהבים הדעות הרעות; ושונאים הדרך הטובה, ומתעצלים ללכת בה, והיא כבדה עליהן למאוד, לפי חוליים" (הלכות דעות ב'). דברי הרמב"ם רק מאשרים את ההתבוננות הפשוטה. רובנו סובלים מחולי הנפש. הדור חולה במחלת הגלות. האור הגדול מגיע והכלים שלנו עדיין לא כל כך מוכנים.

### תרנגולים ועטלפים

חשוב להבין שלעתיד לבא, האור הגנוז יאיר לצדיקים, אבל למי שישאר בתודעה מצומצמת של מצרים זה יהיה חושך גדול. כתוב בגמרא, "לעתיד לבא, הקב"ה מוציא חמה מנרתיקה ומקדיר, רשעים נידונים בה וצדיקים מתרפאים בה" (מסכת ע"ז ג'), אותה חמה, אלה ישרפו ואלה יתרפאו. בכל זאת אנו שומעים היום המון קולות, של אלה ושל אלה, כולם אומרים, 'נו, מתי כבר יבוא משיח?', 'איפה המשיח?'. על זה אומר הנביא, "הוֹי הַמְתַּאֲוִים, אֶת-יוֹם ה': לְמַה-זֶּה לָכֶם יוֹם ה', הוּא-חֹשֶׁךְ וְלֹא-אֹרֶךְ" (עמוס ה' י"ח). כתוב בגמרא, "משל לתרנגול ועטלף שהיו מצפין לאור, אמר לו תרנגול לעטלף אני מצפה לאורה שאורה שלי היא ואתה למה לך אורה" (מסכת סנהדרין פרק י"א). בעל הסולם אומר יש אנשים שנקראים תרנגולים, שיש להם עיניים ליהנות מזיו השכינה. אבל העטלף, אין לו בכלל כלים להתחבר אל האור, הכלים שלו שונים במהותם מן האור. אז האור כשיגיע יעשה לו מכה בעיניים, חושך, הוא יצטרך לברוח למקום חשוך.

אותו אור בדיוק - לתרנגול מתגלה עולם של אור, מציאות שלא ראה קודם. אבל אצל זה שלא מוכן לקבל את האור - איזו מכה זאת תהיה, יצטרך לברוח לתוך מערה. קבלת האור של משיח תלוי בעיניים של האדם. השאלה היא איך מחכים ומתכוננים לאור הזה? כמו עטלפים או כמו תרנגולים? יש לנו בחירה חופשית והיא פועלת רק עכשיו. כפי שלמדנו בתחילת המאמר, הבחירה החופשית עובדת עד הרגע האחרון, אבל אז זה כבר הסיכום של כל מה שעשינו לאורך הדרך.

## פרשת בא

אנו בתחילתו של חודש שבט, חודש של שינויים גדולים, חודש של צמיחה בטבע וצמיחה באדם. זה זמן מצוין לגדול ולצמוח, להתחבר לעץ החיים ולהכין את הכלי שלנו לאור הגדול שחודר אל עולמנו.

### תהליך הגילוי של האור

אומר הרב שיינברגר שליט"א, כשאור גדול צריך להיכנס אל החושך של העולם הזה, כשהשפע הגדול מושפע אל הכלים, זה לא יכול לקרות בבת אחת. כפי שהיום מתחיל להאיר לאט, לאט - איזה נוגה מתחיל ולאט, לאט מאיר עד שבאה השמש בצהרים. ככה בגאולה, לאט, לאט. בתחילה זה 'דם' - זה מידה מסוימת של אור - המכה פועלת איזו פעולה - נגף למצרים ורפא לישראל. אח"כ, מתרגלים לזה כלל ישראל. הם עושים מאמץ של הסתגלות ומקבלים עוד מזון רוחני. יש להם עכשיו יותר כח להתקרב אל השם. אח"כ נותנים להם מזון יותר חשוב, וכך עולה ועולה, עד שהם מגיעים למכת בכורות. זה כבר כניסה של האור בשלמותו, האור שמביא את הגאולה.

מכת בכורות זה כבר הבירור הסופי, הבירור החד, וצריך להבחין, רק הקב"ה יודע להבחין בין זה לזה, לדעת מי ראוי ומי לא ראוי לקבל את האור הזה. בכור זה עניין של מחשבה. אפילו מלאכי השרת לא יודעים מחשבות של בני אדם, רק מעשים. רק הקב"ה יודע מחשבות בני אדם, איזה כלי הכין האדם לאור האלוקי.

**השעור מוקדש לרפואת דנה בת רותי, איילין שילה בת מרגרט, בתוך כלל חולי עמו ישראל השעור מוקדש לעילוי נשמת נסריה בת יעקב ז"ל, גילה בת רחל ז"ל ת.נ.צ.ב.ה**

[מודעות](#) - מרכז רוחני לקבלה  
רח' אחווה, 24 נווה צדק תל-אביב  
טל': 03-5100587

### **תאמין, זה יגיע!**

“מה השעה,?! תהתה אשתו של רפי כשכולה מנומנמת.

“עכשיו אחת בלילה, ” השיב רפי שחזר ממקום בילוי ולא רצה שאשתו תדע שהשעה שלוש לפנות בוקר.

לפתע צלצל שעון הקוקיה וקרא בקול: “קוקו, קוקו, קוקו.”

“שמענו אותך, ” התרגז רפי לעבר השעון, “לא צריך לחזור על זה שעכשיו השעה 01:00 בלילה שלוש פעמים...”

\*\*\*

מיד עם תחילת הפרשה אנו נתקלים בקושיה חמורה.

הקב"ה מצווה את משה רבינו ללכת לדבר עם פרעה שישלח את בני ישראל, באותה נשימה הוא מבשר לו “כי אני הכבדתי את לבו, ” והוא לא ישלח אתכם.

אם כן, לשם מה נשלח משה אל פרעה להפציר בו שישחרר את בני ישראל אם הקב"ה מונע ממנו זאת? “למען שיתי אותותי אלה בקרב, ” בכדי שהקב"ה יעניש את פרעה על מעשיו הרעים.

## פרשת בא

אבל - מדגיש רבינו חיים בן עטר, ה"אור החיים" הקדוש - המטרה עמוקה יותר: "ולמען תספר באוזני בנך ובן בנך... וידעתם כי אני ה'."

על ידי שכל אב יעביר ויספר לבניו ולנכדיו, את סיפור יציאת מצרים, בעיקר בליל הסדר - נגיע לאמונה מוחשית בבורא העולם.

תחדור ללבנו ההכרה בעוצמתו ובשליטתו בכל איתני הטבע.

וזו הייתה המטרה העיקרית בעשר המכות, "וידעתם כי אני ה'."

אמנם, זאת יש לדעת, בדרך כלל כשנכתבות בתורה המילים "אני ה'", מטרותן היא בכדי לחזק את האמונה בשכר ועונש, שהקב"ה נאמן לשלם שכר טוב לעושי רצונו, וכן גם להעניש את עוברי רצונו ולהיפרע מהם.

בנקודה זו אני חש חובה לשתף אתכם בסיפור מרגש ששמעתי: השיפוץ שעבר בית הכנסת במיליוני שקלים שיווה לו מראה מכובד ביותר, והגבאים החליטו באותה הזדמנות לבדוק את כל ספרי התורה.

הזמינו אברך סופר סת"ם שיבדוק את מצבם, והסופר הודיע שכולם כשרים למעט ספר אחד פסול, אבל ניתן גם ניתן לתקנו.

המחיר: חמשת אלפים דולר.

רוב הגבאים הסכימו למחיר, אבל הגבאי הראשי נעמד על רגליו האחוריות, הוא מוכן להקצות לבדיקה רק חמש מאות דולר בלבד.

הגבאים הבינו שלא ניתן לדרוש מהאברך לעבוד בחינם, ואם אין כסף - אין תיקון.

האברך חזר לביתו, אך לבו נקפו: ספר תורה שלא יהיה בשימוש, לא חבל? החליט לזכות את חברו, אף הוא סופר סת"ם, במצוה ושניהם לקחו על עצמם לתקנו בעשירית המחיר.

משנסתיימה המלאכה לקחו שניהם את הספר להגהה ממוחשבת מחוץ לעיר מגוריהם, כשחזרו לביתם נעצרו ליד בית קברות נוצרי בכדי להתרענן מהנהיגה ולעשות צרכיהם במקום שקט.

בפתח בית הקברות עמד שוטר, ביקש לראות תעודות זהות ורשם את פרטיהם, משהושבו להם התעודות "חתכו" השניים בזריזות את בית הקברות בדרכם לפינה נסתרת מאחוריו.

תוך כמה דקות ניצבו בחזרה ליד רכבם, נטלו ידיהם ובירכו "אשר יצר."

המעשה כמעט השתכח מליבם, לולי שחודש לאחר אותו אירוע קיבלו שניהם צווי זימון לבית משפט, התאריך נשא בערך את אותו יום בו לקח השוטר מהם את תעודות הזהות.

לאחר שנלאו שניהם להבין על מה ולמה הם נקראים, החליטו שאין להם ברירה כי אם להתייצב לדיון במועד שנקבע.

## פרשת בא

בבית המשפט ציפתה להם הפתעה: עשיר מופלג שמת בלי ילדים כתב צוואה בה הוא מורה לחלק את כל רכושו, שנאמד במיליוני דולרים, בצורה שווה ל... כל מי שיבוא להלוויתו.

כמובן, שאסור לספר לאיש על סעיף זה בחלוקת הצוואה, כי אז המשחק יהיה מכור ולא יבואו לכבוד המת, כי אם לכבוד הירוק הירוק הזה.

שני האברכים שנכנסו בפתח בית הקברות, נקלעו בדיוק לשעת הלווייתו של העשיר, והשוטר כתב את פרטיהם על מנת להעניק להם מאוחר יותר את חלקם בצוואה.

הסכום אותו קיבל כל אחד מן האברכים היה שישים ושניים אלף דולר!!!

\*\*\*

למרות שאנו יודעים שהעולם מונהג בצורה של שכר ועונש, עלינו לשנן לעצמנו שוב ושוב את העובדה שאין הקב"ה מקפח שכר כל בריה, ומי שמוכן להקריב מעט מעצמו למען כבוד שמים, לעולם לא יפסיד מזה.

לעתים השכר ניתן בצורה גשמית ובולטת לעין, אך יש פעמים רבות שהשכר מוענק בצורות שונות, כילדים טובים, בריאות איתנה, פרנסה ברווח ואין מי שיקשר בין המצווה שנעשתה לבין השכר המוענק.

## התגבשות עם ישראל

בפרשת בא (פרק יב פסוקים א,ב) מסופר שהקב"ה אומר למשה ואל אהרון את המצוה הראשונה שבני ישראל יקיימו, ויאמר יהוה אל-משה ואל-אהרן בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם לֵאמֹר: הַחֲדָשׁ הַזֶּה לָכֶם רֹאשׁ חֲדָשִׁים רִאשׁוֹן הוּא לָכֶם לְחֲדָשֵׁי הַשָּׁנָה: ויש להבין מדוע זו המצוה הראשונה שבני ישראל הצטוו בה והרי יש מצוות חשובות יותר כגון שבת וכדו'?

ונראה לומר שהרי בני ישראל עד השחרור מעול המצרים לא היו עם מגובש ומוגדר, אלא רק צאצאים לאותו אדם שהרי נקראים בני ישראל, ויתכן לומר שזו היתה מטרה בעול השעבוד שהרי בכדי לגבש את בני ישראל כעם, היה צריך לגרום להם לעבור סבל משותף ולהוציאם לחרות, ודבר זה ניכר היטב בדברי התורה שכותבת (פסוק ג), דַּבְּרוּ אֶל-כָּל-עַדְתֵּי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בְּעֶשֶׂר לַחֲדָשׁ הַזֶּה וַיִּקְחוּ לָהֶם אִישׁ שָׂה לְבֵית-אִבְתּוֹ שָׂה לְבֵיתוֹ: שהרי עד כה בני ישראל היו מכונים בני ישראל וזו הפעם הראשונה שהתורה מכנה אותם עדת ישראל, ומשמעות המילה עדה, הינה, עם. ולפי היסוד הזה ניתן לומר, שחלק מהדרך לגרום לאומה להיות לעם הינו ע"י נתינת לוח שנה עצמאי לעם, שהרי עד כה חגיהם של המצרים היו חגיהם של היהודים, וימי המנוחה של המצרים היו גם ימי המנוחה של היהודים א"כ הדרך הטובה ביותר לתת לעם עצמאות וגיבוש כעם הינה ע"י נתינת לוח שנה חדש שלא תלוי בעם אחר.

וניתן לפי זה לבאר גם את המצוה השניה שבני ישראל הצטוו, והיא, קרבן פסח כפי שנכתב (פסוקים ג-יא), דַּבְּרוּ אֶל-כָּל-עַדְתֵּי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בְּעֶשֶׂר לַחֲדָשׁ הַזֶּה וַיִּקְחוּ לָהֶם אִישׁ שָׂה לְבֵית-אִבְתּוֹ שָׂה לְבֵיתוֹ, וכו', שהרי קרבן פסח הינו המצוה היחידה שעושים אותה חבורות חבורות, וניתן לומר שזו דרך נוספת לגבש את העם, כעם. וכפי שאנו רואים את התהליך של היצירה של העם, ניתן לראות גם בהמשך שממנים מנהיג לעם שזה משה, ולאחר מכן ממנים שופטים ושוטרים, ואז, כאשר העם מגובש ביחד, עם לוח שנה, מנהיג, ובתי דין, ניתנת התורה שזה ספר החוקים של העם, ולאחר כל זה, כאשר העם מגובש ומוגדר

## פרשת בא

לחלוטין, הרי שהם מקבלים מולדת, היא, ארץ ישראל.

### ויאמר ה' אל משה בא אל פרעה כי אני הכבדתי את לבו ואת לב עבדיו... (י,א)

ותימה דהא לא הוכבד לב עבדיו במכה זו, שהרי עבדיו אמרו בהתראה זו להיפוך, כמש"כ בפסוק ז' "ויאמרו עבדי פרעה אליו ער מתי יהיה זה לנו למוקש שלח את האנשים".

ונראה, דהכבדתי קאי על העבר שהסכימו לפרעה לחזור בו מהבטחתו לשלוח את בני"י, מפני שסברו שנצח פרעה, כיון שבמכת ברד הקודמת נאמר בהתראה כי בפעם הזאת אני שולח את "כל" מגפתי וגו', ואולם בעבור זאת העמדתיך בעבור הראתך את כחי וגו'.

ולכך חשבו עבדי פרעה שזו היא המכה האחרונה, ואחר שראו שפרעה הבטיח לשלוח את בני"י ולא קיים זאת, סברו שפרעה נצח את משה ברמאותו, והוכבד לבם לא לשלוח את בני"י. אבל כשהתרה בהם על מכת ארבה ראו העבדים כי הם טעו, שהרי עדיין לא נגמרו המכות, ואין לדבר סוף עד שיסכים פרעה, לכן שינו דעתם ואמרו לפרעה שלח את האנשים וגו' שנוכחו עתה לדעת שלא יפטרו מהמכות רק ע"י שילוח בני"י.

### כי אני הכבדתי את לבו ואת לב עבדיו למען שתי אתתי אלה בקרבו (י,א)

מפני מה נענש פרעה, כאשר הקב"ה הוא זה שמכביד את ליבו, ולכאורה אין ביכולתו לפעול אחרת ממה שפעל?

את התשובה לכך נבין באמצעות המעשה הבא:

ליהודי אחד היה דין ודברים עם גוי, ולבסוף תבע אותו הלה למשפט אצל שופט גוי.

הגיע היהודי לפני המשפט אל השופט והניח על שלחנו כמה אלפי דולרים.

"מה זה,?" זעם השופט, "הרי זה שוחד."

"נכון", השיב היהודי, "זה שוחד". "אבל שוחד מטה את לב השופט, ואז לא יעשה כאן דין צדק,"! בערה חמתו של השופט.

"אדני השופט", קרא היהודי בשלוה, "כל מה שאמרת נכון היה אילו היית אתה יהודי, ושני המתדיינים העומדים לפניך גם הם היו יהודים, במקרה כזה היה השוחד מטה את המשפט לטובתי, ואסור היה לתת אותו... אולם, אתה, הלא, גוי וגם המתדיין השני הינו גוי, רק אני יהודי, לכן מטבע הדברים אתה נוטה לטובתו מראש, והכסף שלי נועד רק כדי לאזן את התמונה וכדי לדאוג לכך שדין צדק יקום ויהיה פה."!

כך ארע לפרעה הרשע, אשר כל כולו רע. הוא קבל מכות רבות: דם, צפרדע, כנים, ערוב, דבר ושחין, וכעת חש שאין הוא מסוגל יותר והוא רוצה לשלוח את ישראל, אך לא היה זה מפני שהוא באמת רצה לשלחם, אלא פשוט לא היתה לו בררה אחרת - המכות היו כה כואבות...! לפיכך אומר לו הקב"ה: "הבה נאזן את המצב, אכביד את לבך, כדי שתהיה מאוזן ותוכל להחליט בעצמך אם לשלוח או לא..." כעת, כשהוא מחליט שלא לשלוח - שוב עליו להענש על כך!

## פרשת בא

### בא אל פרעה כי אני הכבדתי את לבו (י,א)

רש"י כותב: בא אל פרעה - והתרה בו. דקדק הרשב"ם: מדוע בשאר המכות לא הודיע ה' יתברך למשה שחזק את לב פרעה, ורק כאן מצא לנכון לעשות זאת?

בספר **"דברי התענוגים"** (הובאו דבריו ב"**ילקוט האורים**") כתב ליישב את הקושיה על פי דברי בעל הטורים, ש"**בא**" בגימטריא שלש, כי כאן רמז הקב"ה למשה שיתרה בפרעה בפעם אחת על ג' המכות העתידות לבוא - ארבה חשך ובכורות. והנה לקמן פרש רש"י, שאת מכת חשך הביא עליהם הקב"ה משום שני טעמים, ושניהם לטובת ישראל:

א. משום הרשעים שהיו בישראל, שמתו בשלושת ימי האפלה, ולא רצה הקב"ה שיראו זאת המצרים.  
ב. כדי שיוכלו ישראל להתבונן ברכוש המצרים, ולאחר מכן ביציאתם לשאלו מהם. ברור אפוא, כי גם אם יחליט פרעה לשלח את ישראל, עדין מוכרחה לבוא מכת חשך כי היא נעשתה לטובתם ולצרכם של ישראל.

על כן הקשה למשה להתרות בפרעה על שלש המכות, ובתוכן מכת חשך, בשעה שידע שההתראה היא בתנאי שלא ישלח את ישראל, והלא יתכן שיחליט לשלח את ישראל, ובכל זאת תבוא המכה.

בשל כך הוצרך כאן הקב"ה לומר למשה: "כי אני הכבדתי את לבו" וברור שהוא לא ישחרר אותם, והנך יכול להתרות בו בלב שקט.

### ולמען תספר באזני בנך ובן בנך (י,ב)

ה"**חתם סופר**" (תורת משה, דברים כח, יא) מביא את דברי הרמב"ם באגרתו לבנו רבי אברהם: 'אשרי מי שחתם ימיו במהרה', כלומר, שלכל אדם נקצבו ענינים אותם צריך הוא לתקן בעולם הזה, ואם סיים לתקנם - השלים את ימיו, ואשרי מי שזכה במהרה להשלים את כל תפקידיו בעולם.

הוסיף ה"חתם סופר", שאדם שיש לו בנים לחנכם או שרבים צריכים לו, יכול להאריך ימים אף לאחר שהשלים את תקונו בעולם, ורמז לכך מן הכתוב (שם): 'והותרך ה' לטובה בפרי בטנך', שבזכות צאצאיו תזכה שיוותרך ה' בעולם אף לאחר שהשלמת תקונך.

בספר **'פרדס יוסף'** הביא רמז נוסף לדברי ה"**חתם סופר**", מכך שנאמר כאן 'ולמען תספר באזני בנך ובן בנך', ובדומה לזה נאמר בחמש דברים (יא, ט): 'ולמען תאריכו ימים על האדמה', מכאן שאם עוסק אתה ב'ולמען תספר' - בחנוך בניך לתורה, תזכה ל'ולמען תאריכו ימים' - אף לאחר שהשלמת תקונך בעולם.

### עד מתי מאנת לענת מפני (י,ג)

אלו היינו מביאים את פרעה למשפט בפני בית הדין הבינלאומי לפשעי מלחמה בהאג - על מה היו מרשיעים אותו?

הוא היה מואשם ברצח עם, בהתעללות באסירים פוליטיים, בשלילת חריות של אזרחים, ובזריקת תינוקות רכים ליאור.

## פרשת בא

ובמה 'מואשם' פרעה בפסוק- ? **"עד מתי מאנת לענות מפני"**. האשמה האמתית, שגורמת לכל העולות והפשעים הנוראים, היא: **"מאנת"** - ! סרובו של פרעה להכניע לבו בפני הקב"ה, ולשמוע בקולו. דברים אלו, נאמרו על ידי רבי אהרן לייב שטיינמן, והובאו מפיו על ידי מקורבו, רבי יצחק לוונשטין ז"ל. והוסיף עוד הרב שטיינמן ואמר: התוכחה הזו, של **"עד מתי מאנת"**, נאמרה לא רק לפרעה הרשע. היא נאמרת לכל אדם ואדם, אף בימינו. אבי אבות כל המחלות, והבסיס לכל החטאים, הוא **"עד מתי מאנת"** - שאדם אינו מכניע את לבו, אינו משעבד את לבו לבורא.

יש באדם גאווה, הגורמת לו ללכת בשרירות לבו. אף בעת שבאות עליו צרות ומצוקות, חלילה, אין הוא נותן דעתו לכך שמהקב"ה באו, לעוררו לתקן דרכיו.

אם חולפים חודש חשון וגם כסלו, אף טבת מגיע, וגשם אין - על מה מצטער האדם? על דלדול מי התהום, על הקו האדום החדש של הכנרת, על יוקר הירקות ועל מס בצורת. אם תמשך הבצורת - מוטרד האדם - עלולה להיות בעיה רצינית באמת של מחסור במים. האם הוא מצטער, אותו אדם, על כך שהבצורת היא תוצאה של **"וחרה אף ה' בכם ועצר את השמים!"**?  
האם הוא מצטער על כך שהרע דרכיו?! האם הוא מכניע לבו ומטיב מעשיו?

הקב"ה מדבר אתנו כל הזמן, שולח לנו רמזים דקים ועבים. לכל אחד יש 'תיק' אישי שלו, הדברים שהוא צריך לתקן. הקב"ה אומר לכל אחד: **"עד מתי מאנת?"** ואם האדם אינו מכניע ללבבו, ואינו מטיב מעשיו, ממשיכות לנחות עליו מכות, כפי שארע לפרעה. ובכל זאת, כפי שרואות עינינו, אנשים ממשיכים למאן. כי הגאווה מפריעה לאדם להכנע, והמדות הרעות והתאוות מפריעות לעזוב את החטא ולדבוק במצוות. ומה הפתרון?

יש ללמד את התורה, ובמקביל להתפלל: **"והערב נא ה' אלקינו את דברי תורתך בפינו"**. בעת שלומדים את התורה, ומבינים איזו זכות גדולה היא קבלתה - אזי משפיעה התורה גם על מדותיו של האדם, מבטלת את הגאווה ומעדנת את היצרים. כאשר מגיע האדם לזאת, הוא שומע בקול ה' מאהבה, דבק בו והולך בדרכיו. שוב אין לו צורך ברמזים בצורת צרות וקשיים, וה' מצליח דרכו.

### ואכל את יתר הפליטה הנשארת לכם מן הברד, ואכל את כל העץ הצומח לכם מן השדה (י,ה)

ולהלן (י, יב) נאמר ויאכל את כל עשב הארץ את כל אשר השאיר הברד, וכן כתוב ויאכל את כל עשב הארץ ואת כל פרי העץ אשר הותיר הברד.

ויש לדייק בשינוי הלשונות, שכאן נקט לשון הנשארת, שמשמעו שנותרו מאליהם, ואילו להלן נאמר אשר **"השאיר"** הברד או **"הותיר"**, שמשמע שהברד הוא אשר הותיר זאת, וצ"ב.

ונראה בטעם חילוק הלשון, דבמכת ברד כתיב ויהי ברד בכל ארץ מצרים על האדם ועל הבהמה ועל כל עשב השדה, ואילו במכת ארבה כתיב גם כל העץ הצומח, נמצא שפרי העץ לא נכלל בגזירת מכת הברד, וזה נתוסף רק במכת הארבה, ולכך נקט לשון **"הנשארת"** ללמדך שעצים אלו לא היו בכלל מכת הברד ולכך הארבה הכה בהם.

אמנם עשב השדה הרי נכלל הוא בכלל מכת הברד, ורק שאירע נס שנשארה החטה והכוסמת למרות שהיה בכלל הברד, כדברי המדרש שהביא רש"י על האמור **"כי אפילות הנה"** שנעשה פלאי פלאות, וע"ז נופל הלשון השאיר וכן הותיר, לומר שהיה בזה נס מיוחד שנעשה במכוון, ולכן כשאמר ויאכל כל עשב



## פרשת בא

לאחר המכות הרבות שספג פרעה מה' יתברך ועדיין עומד הוא במריו, מגיע משה ומתרה בפרעה ובעבדיו: "אם חשבתם שאחרי הארבה עדיין יש לכם מה לאכול, משום שהחיטה והכוסמת לא לקו בברד - טעות בידכם. כעת תבוא מכת הארבה ותשמיד כל מה שנשאר".

עבדי פרעה כבר מבינים, שאם פרעה לא יתרגש מידי בגלל שיש לו אוצרות של מזון, הרי שהם כעת בסכנת הכחדה ממשית. רעב זו מיתה נוראה. הם פונים לפרעה ומפצירים בו: "למה אתה עקשן, כל מצרים בדרך לאבדון מוחלט. תעשה טובה, תשלח את ה'נזק' הזה ממצרים ונמשיך לחיות בשקט".

פרעה עונה כסוחר ממולח: "מי ומי ההולכים?"

משה משיב: "בנערינו ובזקנינו - נלך, בבנינו ובבנותינו - נלך, כי חג ה' לנו". וכאן צריך להבין: מדוע הוזכרה המילה "נלך" פעמיים? כשנדקדק בתשובתו של משה רבנו נחכים לא מעט.

כל דרדק יודע לצטט שישנה מצוות: "והדרת פני זקן", מי שלא למד זאת בחומש - מכיר את המשפט מהמדבקה שעל חלונות האוטובוס... אז איך ייתכן שמשה מקדים לפרעה - נערים ואחר כך זקנים?

מסביר רבי אהרן רוקח זצ"ל שלפרעה היתה שאלה: "אמרתם שרצונכם ללכת לזבוח לה', נכון? הילדים אינם יודעים כיצד עובדים את ה'. יישארו אפוא הילדים במצרים (תעודת ביטוח שתחזרו), ואתם לכו לעבוד את ה' כמו שדיברתם". לכן חקר פרעה: "מי ומי ההולכים".

תשובתו של משה היתה חד משמעית: אתה חושב שרק המבוגרים עובדים את ה', אך טעות בידך. אם אין גדיים - אין תישיים. ביהדות עיקר החינוך הוא כשהילד עוד קטן, הוא רואה שאבא מקפיד על שמירת המצוות, שאבא לא פוגע בזולת, שאמא שומרת על פיה ולשונה - יש לו דוגמה חיה ומוחשית, הוא חווה את עבודת ה' בצורה תקינה.

בשל כך הקדים משה את הנערים לזקנים, שהרי כל עיקר החינוך הוא דווקא לצעירים שבהם, יראו הנערים כיצד עובדים המבוגרים את ה' וילמדו בבוא יומם כיצד לנהוג. ולא זו בלבד, אלא גם "בבנינו ובבנותינו" - הקטנים, שאינם מבינים ויודעים מה פשרה של עבודה זו, "נלך" - אף הם יקלטו מושגים ותיטמע בליבם אהבת ויראת ה'.

מטרת המצוות היא להביא את האדם ליראת ואהבת ה', ולקשר עמוק בין האדם לבוראו. אם כן, מדוע לא נסתפק רק באהבת ה' לבדה, לשם מה נצרכים אנו למצוות חיצוניות? והתשובה פשוטה וגאונית: אם יאהב האדם את בוראו בכל ליבו, אך לא ייתן לכך ביטוי חיצוני, מניין ידע הילד - דור ההמשך איך לעבוד את ה'?

לשם כך הוצרכנו גם למצוות שיש לקיימן בפועל, כשבת ותפילין, ואז יוכל הדור הצעיר להבין איך מתקרבים לאהבת ה' באמצעות קיום המצוות ולימוד התורה.&

לפי זה, הוא ממשיך להסביר בצורה נפלאה את הפסוק בחומש דברים: "הנסתרות לה' אלוקינו, והנגלות לנו ולבנינו עד עולם, לעשות את כל דברי התורה הזאת". הנסתרות - יראת ואהבת ה', לה' אלוקינו - הוא היחיד שיכול לבחון לב ולחקור כליות האם עשינו זאת כיאות. והנגלות - המצוות שאנו מקיימים בפועל, לנו ולבנינו - זה כלי חינוכי ממדרגה ראשונה להטמיע את עבודת ה' בילדים. שיקיימו את כל דברי התורה, במעשה ובמחשבה.

www.WikiVort.co.il

## פרשת בא

### ויעל הארבה על כל ארץ מצרים וינח בכל גבול מצרים כבד מאד לפניו לא היה כן ארבה כמוהו ואחריו לא יהיה כן

יש להקשות אמאי לא נזכר כאן דהיתה הפליה בין מצרים לישראל, שלא אכל הארבה משל ישראל ולא בא לארץ גושן מקום מושב בני ישראל, וכפי שנזכר בכל המכות, כמו בדם ובערוב ובדבר ובברד ובחושך, וכתוב בכללות וינח בכל גבול מצרים. ובפשוטו גם כאן היתה הפליה, וביחוד לפירוש הראשונים באבות דעשרה ניסים נעשו לאבותינו היינו דהעשר מכות לא הגיעו לישראל (וראיתי מביאים בשם ראשונים דמכה זו היתה אף על ישראל, והיה מדויק מדכתיב וינח בכל גבול מצרים. אך לא מצאתי לע"ע בכל הראשונים כדבר הזה).

ועיין בבעל הטורים 'וינח', ב' וינח בכל גבול מצרים, וינח ביום השביעי (לקמן כ, יא). מלמד שנח הארבה בשבת. וצ"ב הענין הזה דמכת הארבה היא היחידה מכל המכות שלא נהגה בשבת. ועו"ק דכתיב (פסוק יז) 'ועתה שא נא חטאתי אך הפעם והעתירו לה' ויסר מעלי רק את המות הזה', ולא מצינו בשום מכה ביטוי זה של 'המות הזה' ואף לא בדבר וצ"ב.

ואשר נראה, עפ"ד המדרש לקח טוב (פסיקתא זוטרתא בפסוק יד) בזה"ל 'בוא וראה כמה גדולים מעשה ה' הארבה הזה מונח בארץ במקום שאין אדם רואה אותם ואינו אוכל ואינו שותה והוא חי בדברו של הקב"ה, וכיון שמצוה עליו לילך לאכול יבולה של ארץ שהכעיסוהו, הוא ננער ומתגבר לעשות שליחותו של הקב"ה, שנאמר כצל כנטותו נהלכתי ננערתי כארבה, אבל חיילותיו של בשר ודם הוא צריך ליתן להם מתנות תמיד לעמוד במלחמותיו, ואינם יכולים להלחם בהרים ובחומות, שאין הסוסים יכולים לעלות לשם אבל ארבה זה מה כתוב בו יום חשך ואפלה יום ענן וערפל כשחר פרש על ההרים עם רב ועצום כמוהו לא נהיה מן העולם ואחריו לא יוסף עד שני דור ודור. לפניו אכלה אש ואחריו תלהט להבה כגן עדן הארץ לפניו, ואחריו מדבר שממה וגם פליטה לא היתה לו, כמראה סוסים מראהו וכפרשים כן ירצון, כקול מרכבות על ראשי ההרים ירקדון כקול להב אש אכלה קש כעם עצום ערוך מלחמה, מפניו יחילו עמים כל פנים קבצו פארוור, כגבורים ירצון כאנשי מלחמה יעלו חומה ואיש בדרכיו ילכון ולא יעבטון ארחותם, ואיש אחיו לא ידחקון גבר במסלתו ילכון ובעד השלח יפלו לא יבצעו, בעיר ישקו בחומה ירצון בבתיים יעלו בעד החלונים יבאו כגנב'. ועליהם נאמר (שם כה) ושלמתי לכם את השנים אשר אכל הארבה הילק והחסיל והגזם חילי הגדול אשר שלחתי בכם.

מעתי' י"ל, דכיון דהם חיילותיו של הקב"ה, ולא כשאר המכות שהעמיד הקב"ה את הכוחות של הטבע לצורך המכות, ויש בהם בחינה מיוחדת ואינם שייכים למהלכי הטבע כלל והם נמצאים במקום מיוחד והם חיים בדברו של הקב"ה, לכן קרא להם פרעה המות הזה ולכן הם נחים בשבת. וכן יעוין בד' הרמב"ן שהביא דברי רבינו חננאל מעת פטירת משה רבינו ועד עכשיו אין ארבה מפסיד בכל מצרים, ואם יפול בארץ ישראל ויבא ויכנס בגבול מצרים אינו אוכל מכל יבול הארץ כלום עד עכשיו, ואומרים כי זה כבר ידוע הוא לכל, בא וראה כי בצפרדע אמר רק ביאור תשארנה, ולפיכך נשאר עד עכשיו, אבל בארבה כתיב לא נשאר ארבה אחד בכל גבול מצרים, ועל זה נאמר (תהלים קה, ב) שיחו בכל נפלאותיו, הרי מבואר כמש"נ, וכן א"ש דהאכילה חלק מהמכה וכן אין צריך לפרט שהיתה הפליה.

### ועתה שא נא חטאתי אך הפעם והעתירו לה' אלקיכם (י, יז)

וטעם שא נא חטאתי, דרך כבוד למשה, כי הוא אלהים לפרעה (לעיל ז, א) וגדול מאד בארץ מצרים (להלן יא, ג) והעתירו אל ה' אלקיכם, לשניהם, כי כן יאמר פרעה בכל פעם דרך מוסר, כי יודע פרעה כי משה הוא המעטיר, כי כן אמר לו למתי אעתיך לך (לעיל ח ח), והעתרתי אל ה' (שם כה), אפרש את כפי אל ה' (שם ט כט), כי לא ידבר משה בזה לשון רבים, שלא יוציא שקר מפיו" (רמב"ן) את פרושו של הרמב"ן על

## פרשת בא

פסוק זה הביא הרבי מסאטמר כהוכחה לכך שאמירה בלשון רבים שמכונת ליחיד אינה אלא שקר ואסורה מעיקר הדין, כפי שמסופר בספר "עולמות שחרבו".

היה זה בעת שנערכה חתנה בין חתן נובהרדוקאי לבין כלה מסאטמר. באחת מסעדות ה"שבע ברכות" השתתף רבי אברהם יפה, ראש ישיבת נובהרדוק ואף הרבי מסאטמר. במהלך הסעודה החל רבי אברהם לספר אודות גדולי תנועת המוסר, מדותיהם הטובות ודרכי הנהגתם, ובין השאר ספר על רבי זונדל מסלנט, רבו של רבי ישראל מסלנט. באחד הימים קבל רבי זונדל מכתב מאת אחד מתלמידיו בחו"ל ובו בקשה להתפלל על אשתו החולה.

מאחר שבערוב ימיו נחלשה ראייתו, היה הרב מקריא את תשובותיו לגבאי שלו, וזה היה רושם את הדברים ומעלה אותם על גבי הכתב, ואף כעת עשה כן. לאחר מכן בקש מן הגבאי להקריא לפניו את מה שכתב. הגבאי הקריא: "אנחנו מתפללים לשלום רעיתו". "לא אחתום על כך", אמר הרב, "זהו דבר שקר, הרי רק אני מתפלל לרפואתה, ומדוע כתבת 'אנחנו' בלשון רבים? נא לתקן". "ראה עד היכן מגיעה מידת חסידותו של רבי זונדל ועד כמה דקדק באמירת האמת" - סיים רבי אברהם את ספורו. ענה לו הרבי מסאטמר: "לפי הרמב"ן אין זו מדת חסידות אלא חיוב גמור! שאם לא היה מדקדק כן הרי זה ממש שקר."!

וכאן ציטט לו את לשונו של הרמב"ן המובאת בתחילת דברינו: "**אם משה היה אומר 'אנחנו' היה הדבר לשון שקר ממש**" - סכם - "**מכאן שאין זו רק מדת חסידות לדקדק בכך, אלא חיוב גמור הוא לומר בלשון יחיד, כאשר מתכונים לאדם בודד**".

**ויט משה את ידו... ויהי חשך..... לא ראו איש את אחיו (י,כב-כג)**

**ויט משה את ידו על השמים ויהי חשך אפלה בכל ארץ מצרים שלשת ימים. לא ראו איש את אחיו ולא קמו איש מתחתיו שלשת ימים ולכל בני ישראל היה אור במושבתם**

וברש"י "חשך של אופל שלא ראו איש את אחיו אותן ג' ימים (בש"ר), ועוד שלשת ימים אחרים חשך מוכפל על זה שלא קמו איש מתחתיו וכו', ולמה הביא עליהם חשך שהיו בישראל באותו הדור רשעים ולא היו רוצים לצאת ומתו בשלשת ימי אפלה כדי שלא יראו מצרים במפלתם ויאמרו אף הם לוקין כמונו", ע"כ.

ויש להקשות מדוע דוקא במכת החושך נתקשה רש"י בטעם הבאת המכה ולא הקשה כן ביתר המכות. וביותר יש להתבונן שהקדים ופירט שהיו ו' ימים חושך, וג' אחרונים יותר מן הראשונים, ורק לאחמ"כ הקשה מה טעם הביא זאת עליהם.

ונראה לפרש, עפ"י המדרש שהובא בטור או"ח (סי' תל) בטעם קריאת שבת הגדול בשמה, משום שמקחו בעשור לחודש שלקחו השה, וכששמעו המצרים שלוקחין זאת לשחיטה הקהו שיניהן ולא עשו דבר למרות שזה אליליהם, ועל שם נס זה קוראין אותו שבת הגדול.

וצ"ב שהרי מכת החושך נשלמה בליל י"ד כמובא בברכות (ד, א), וכיון שמכת חושך נמשכה ו' ימים נמצא שתחילתה היתה בח' ניסן, וא"כ תמוה איזה נס היה בכך שלקחו השה בשבת ב' בניסן, והרי היה להם חושך והמצרים לא ראו זאת. אלא י"ל כיון דכל סיבת הבאת מכת החושך היתה בכדי שיוכלו היהודים לקבור את הרשעים שבאותו הדור כמש"כ רש"י, א"כ בשבת דין הוא שאין קוברין מתים, ולא הוצרכו למכה זו, ונמצא שביום השבת לא היה להם חושך, ובי' בניסן שחל בשבת אכן היה נס גדול שהמצרים לא עשו דבר בלקיחת ישראל את השה לשחיטה.

## פרשת בא

ומעתה יבוארו דברי רש"י בדיוק נפלא, דלאחר שאמר שמכת החושך התרחשה ו' ימים, נמצא שתחילתה היתה בח' בניסן ולא בי"א לאחר שכבר לקחו השה, וקשה ע"ז דא"כ מה הנס המיוחד בלקיחת השה בשבת, הרי היה זה בזמן החושך ולא ראו זאת המצרים. ועל זה כתב שהיות וטעם נתינת המכה היא בכדי שיוכלו לקבור הרשעים, ודאי שלא נהגה מכה זו בשבת וממילא אף לקיחת השה נס גדול הוא.

### דבר נא באוזני העם (יא,ב)

וברש"י, שלא יאמר אותו צדיק אברהם ועבדו וענו אותם קיים בהם, ואחרי כן יצאו ברכוש גדול לא קיים בהם.

ויש להתבונן האִךְ ילפינן מפסוק זה שלא קיים הענין של היציאה ברכוש גדול וגו', וביותר צ"ב מהו שנקט שדוקא אברהם יבא בטענה זו לחלק בין עבדו אותם שקיים, לענין הרכוש הגדול שלא קיים בהם.

ויש לבאר דקיי"ל (חו"מ סי' ר"ד) דהמבטיח ליתן מתנה מועטת אין הנותן רשאי לחזור בו, וכשרבים אומרים ליתן לאחד אף שהיא מתנה מרובה, מ"מ כיון שלגבי כל יחיד ויחיד היא מתנה מועטת נפסק להלכה (שם) שדינה כמתנה מועטת, וכן הוא כשרבים הם המקבלים והיחיד נותנם, שאף שאצל הנותן היא מתנה מרובה, דינה כמתנה מועטת מפני שלגבי המקבלים הוי מתנה מועטת. אמנם בשו"ת מהרי"ק כתב דבאופן שהמקבל עני ונצרך, ולדידו אף מתנה מועטת מרובה היא, יכול הנותן לחזור בו כדין מתנה מרובה.

ומצינו ברבינו בחיי שהביא שבצער דקדוקי עניות שהיה לישראל במצרים השלים את הקץ ולא נשתעבדו כל ת' שנה שנגזר עליהם, אך בב"ר מצינו שמאת שנות אברהם ותשעים שנותיה של שרה טרם לידת בנם יצחק, הם אותן שנים שהשלימו את הקץ.

ומעתה י"ל, דאם השלמת הקץ עיקרה מחמת דקדוקי עניות שעברו עליהם, א"כ מה שהובטחו לאחמ"כ שיצאו ברכוש גדול, הרי הוא מתנה מרובה שאף שרבים הם המקבלים ולכל יחיד מהם אינו אלא מעט, מ"מ היו עניים ומיחשבא לגביהו כל מתנה למתנה מרובה, וא"כ רשאי המבטיח לחזור בו, וממילא אין מקום לטענה שלא קיים בהם שיצאו ברכוש גדול אף שקיים ועבדו וגו', שהרי בידו לחזור בו בכה"ג מהבטחתו ליתן להם כלי המצרים.

אמנם אברהם אבינו שטעמו בודאי היה שהשלמת שנות השעבוד הם בזכות שנותיו ושנות שרה טרם לידת יצחק, ממילא לא ס"ל כטעמא דדקדוקי עניות השלימו הקץ, א"כ לדידיה הרי נמצא שאף שמתנת ה' היתה רבה, מ"מ לכל יחיד ויחיד היה הדבר מתנה מועטת, ולכן רק בכוחו לטעון דאחרי כן יצאו ברכוש גדול לא קיים, שהרי מתנה מועטת היא וכה"ג אינו רשאי לחזור בו מההבטחה

### וישאלו איש מאת רעהו (יא,ב)

בגמ' סנהדרין (צא, א) מבואר שבאו המצרים לפני אלכסנדר מוקדון לבקש הכסף שנטלו מהם ביציאתם ממצרים, אמר להם גביהו בן פסיסא "מהיכן אתם מביאים ראיה, אמרו לו מן התורה, אמר להם אף אני לא אביא לכם ראיה אלא מן התורה".

ויש להבין מהו הלשון שהשיבם שלא יביא להם ראיה "אלא" מן התורה, וכי מהיכן היה יכול להביא להם ראיה כנגד ראייתם שהובאה אף היא מן התורה.

ונראה, שהרי מצינו בגמ' פסחים (פז, ב) שלשה חזרו למטעתן ואחד מהם הוא כסף מצרים, שבימי

## פרשת בא

רחבעם עלה מלך מצרים ונטל כל האוצרות מהיהודים, ונמצא שמכאן יכול היה להביא ראייה שניטלו כספי היהודים, ועלה אמרינן שלמרות שיכול היה להביא ראייה מן הנביאים לא הביא להם ראייה אלא מן התורה.

**דבר נא באזני העם וישאלו איש מאת רעהו ואשה מאת רעותה כלי כסף וכלי זהב (יא,ב)**

**רש"י : אין נא אלא לשון בקשה. בבקשה ממך הזהירם על כך, שלא יאמר אותו צדיק אברהם: ועבדום וענו אתם קיים בהם, ואחרי כן יצאו ברכוש גדול לא קיים בהם.**

מפני מה דאג הקב"ה מטענתו של אברהם על שהבטיח לבניו רכוש, ולא מעצם ההבטחה שנתנה לישראל, שיש לקיים אותה?

המגיד מדובנא מסביר, בשם הגאון מוילנא, שעיקר הבטחתו של הקב"ה היתה על ביזת הים, שהיתה גדולה יותר מביזת מצרים, אולם אברהם בקש שהם יקבלו משהו, מועט וסמלי, כבר ביציאתם ממצרים.

משל למה הדבר דומה?

בחופשה עבד ילד אצל הירקן השכונתי, ובתמורה לכך נתן לו הירקן צ'ק דחוי על סך אלף שקלים. אביו של הילד פנה אל הירקן ואמר לו: "שלמת לו היטב, אבל אנא ממך, תן לו בטובך גם שטר של עשרים שקלים ביד, על מנת שיצליח למשש את הכסף ולראות אותו במו עיניו, שכן אין הוא מבין מהי משמעותו של צ'ק דחוי".

לפי פרוש זה מסביר הרב דב דיסקין, ראש ישיבת "אורחות תורה", מדוע הקב"ה אמר לישראל לשאול מן המצרים ולא הורה להם לקחת, ומפני מה היה עליהם לומר למצרים שמדובר בשלשה ימים בלבד ולא במתנת עולם, על אף שמצבם של המצרים היה בכי רע, עד שגם אלו היהודים עומדים ומבקשים את רכושם, הם היו נותנים להם, ובלבד שכבר ילכו?

אלא, שמאחר שהבטחת הקב"ה מוסבת היתה על ביזת הים, וכל ענינה של ביזת מצרים היה רק על מנת שבני ישראל יצאו עם 'משהו' בידם - הרי שביזת מצרים היתה באמת רק הלואה למספר ימים, עד לבואם של ישראל לים סוף ולביזת הים, שם יקבלו באמת את מה שמגיע להם, אלא, שבשביעי של פסח, לאחר ביזת הים, כבר טבעו המצרים, ובני ישראל לא יכולים היו להחזיר את ההלוואה, וכך נותר הרכוש בידיהם...

הרב שמעון קמינצקי מסביר את הענין באופן אחר ואומר, כי מבואר בחז"ל, שכל ענין לקיחת שרי לבית פרעה, והוראתו של אברהם (בראשית יב, יג) "אמרי נא אחתי את למען ייטב לי בעבורך" לא נועדה לשם קבלת טובות הנאה מפרעה, שהלא אברהם שונא מתנות היה, וכבר אמר למלך סדום (שם יד, כג) "אם מחוט ועד שרוך נעל", אלא שקבע הקב"ה בבריאה כי מעשה אבות סימן לבנים, ולקיחתה של שרה מסמלת את גלות ישראל במצרים, ונתינת המתנות מסמלת את הרכוש הגדול שבו יצאו ישראל.

ביזת מצרים נועדה, אפוא, כדי שלא יאמר אברהם שב"ועבדום וענו אתם" קיים הקב"ה מעשה אבות סימן לבנים, ואלו בענין "ואחרי כן יצאו ברכש גדול" לא קיים בהם מעשה אבות סימן לבנים...

**ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשונו (יא,ז)**

## פרשת בא

מעשה שהיה בתלמיד חכם, הפעיל באחת האגודות העוסקות בקירוב רחוקים, שבימי מלחמת 'עופרת יצוקה' נסע אל העיר אשקלון, כדי לקרב ולחזק את רוחם של התושבים. לפתע, בעודו נוהג במכוניתו, נשמעה האזעקה. בהלה גדולה הייתה במקום, והתלמיד חכם סטה במהירות לצידי הכביש, כדי לעצור ולצאת לעבר מרחב מוגן, ופתאום קפץ לכביש כלב (שכנראה אף הוא היה מבועת) אל תחת גלגלי הרכב ונדרס. מיודענו מיהר לצאת מהרכב ולהסתתר, והנה לאחר מספר דקות, כששב אל מכוניתו, ראה מהומה גדולה במקום. היו אלו בעלי הכלב, שביכו את מותו, וחיפשו אחר הנהג הדורס. התלמיד חכם ניגש אליהם והביע את צער הרב ו'תנחומיו', "האמינו לי, אינני אשם, הפגיעה בכלב הייתה בלתי נמנעת. הוא פשוט נכנס אל מתחת לגלגלים. אך אשלם לכם את כל שוויו, ואף אפצה אתכם על עגמת הנפש..."

האנשים, שהיו רחוקים מאד משמירת תורה ומצוות, היו המומים. הם לא העלו על דעתם לפגוש באדם חרדי כה נחמד ו'חברמן'. על הכסף הם וויתרו, ועד מהרה התפתחה שיחה נעימה בין הצדדים, ובסופה, קבעו להיפגש וללמוד תורה בבית המשפחה.

לא היה זה מפגש חד פעמי. התלמיד חכם המשיך להגיע אל המקום אחת לשבועיים, ולמסור שיעור תורה לציבור הגדול שהצטופף בבית משפחת הכלב. האנשים הביעו את שמחתם הגדולה על שזכו להיכנס בשערי היהדות...

והנה, לאחר מספר חודשים, פנו בני הבית, שעדיין היו רק בתחילת דרכם בתשובה, אל התלמיד חכם והודיעו: "החלטנו להפוך את המרתף הגדול שבביתנו ל'מדרשה ליהדות', אליה יובאו מרצים חשובים, ויקרבו את בני השכונה ליהדות. נשמח אם תגיע אלינו מדי שבוע ותמסור לנו דברי חכמה...". התלמיד חכם השיב בחיוב, אך כאן הגיעה הודעה נוספת מבני הבית: "החלטנו כי שמה של 'המדרשה' יהיה 'זכרון איגור', "...! "מי זה איגור, תמה התלמיד חכם. השיבו בני המשפחה: "איגור הוא זה שממנו הכל התחיל - הכלב האהוב שלנו... אנו רוצים להנציח את זכרו בהקמת בית המדרש על שמו". רק בדבר אחד הסתפקו, וביקשו לשמוע את חוות דעתו של התלמיד חכם: "נשמח אם כבוד הרב יעזור לנו להחליט, אם לחרוט בשלט ההנצחה שהכלב מת בתאונת דרכים, או שמא לציין שהוא נספה במלחמה...". התלמיד חכם החליט שלא להגיב בינתיים, וניגש אל מו"ר הגאון יצחק זילברשטיין שליט"א ושאל: "האם מותר לי להסכים לדרישתם של בני המשפחה, לקרוא למקום על שם הכלב ובלבד שימשיכו ללמוד ולהתקרב, או שמא זהו ביזיון הקודש, שמקום תורה ותפילה ייקרא על שם כלב...?"

להלן תשובת מו"ר שליט"א: מצינו במקומות רבים שציינו חז"ל למעלות מסויימות בכלב, וציינו לשבח את מעשיו, וכדלהלן: מסופר בירושלמי במסכת תרומות (דף מ"ד ע"ב): מעשה באדם שהזמין רב חשוב, והושיב אותו בראש השולחן ליד... כלב. אמר לו הרב ההוא, 'האם הבאתני לכאן כדי לבזותני לעיני הבריות? מדוע הושבת אותי ליד כלב,?' השיב לו בעל הבית, 'כלב זה עשה עמי חסד עצום, בעת ששבאי אחד נכנס לעיר, וביקש לגזול ממני את אשתי, נשך הכלב את השבאי, ועל ידי כך ניצלה אשתי. ולכך אני משלם לו כעת את שכרו ומכבדו בכבוד גדול'...

עוד מובא בירושלמי (שם ע"א): מעשה היה ברועים שחלבו חלב מהפרה, וכשיצאו לרגע, בא נחש וטעם מהחלב ונתן בו את ארסו. הרועים לא ידעו מזה, וכשחזרו ורצו לשתות מהחלב, התחיל הכלב לנבוח בכל מיני צורות, ורצונו היה לרמוז להם שלא ישתו מכלי זה. האנשים לא הבינו את רמזיו, ועמדו לשתות חרף נביחותיו. מה עשה הכלב? קפץ ושתה בעצמו מן החלב, וכעבור מספר רגעים מת. התברר כי היה מוכן הכלב לשתות את הארס ולמסור את נפשו, ובלבד שלא ימותו בעליו. ויעוין במהרש"א (בסנהדרין דף צ"ז), שכתב כי ה'כלב' נקרא כך על שם ש'כולו-לב' והוא נאמן לאדוניו. ומצאנו עוד מעלה בכלב בכך שלא נבח במצרים, ככתוב בפרשתנו (שמות י"א, ז') וְלָכֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יִחַרְץ קָלָב לְשָׁנוֹ, ולפיכך אמרה

## פרשת בא

תורה בטריפה (שמות כ"ב, ל') לַכֶּלֶב תִּשְׁלַכֶנּוּ אֹתוֹ.

ולכן, נראה שאם רצון המשפחה הוא להתקרב ליהדות, אין זה כל כך נורא אם יקראו למדרשה על שם הכלב, על מנת להמשיך ולהשיב את לב בני המקום לצור מחצבתם, לבלתי ידח ממנו נדח, ולהגדיל תורה ולהאדירה

### ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשנו (יא,ז)

האדמו"ר רבי מאיר מפרמישלאן דרש פסוק זה כך: כלל ידוע בעבודת ה' הוא, שעל האדם לנהוג ביושר, שיהיו פיו ולבו שווים, ולא שידבר אחד בפה ואחד בלב. אם כן, "**ולכל בני ישראל לא יחרץ**" - "יחרץ" הוא לשון חתוך ["חרץ דינו" - חתך דינו]. אל תחתוך ותחלק בין הלב ללשון, אחד בפה ואחד בלב, אלא "**כלב לשונו**" - כמו מחשבת הלב, כך יהיה דבור הלשון.

ורק כך זוכים לשפע ברכה והצלחה. אחי, ר' טוביה לוונשטיין ז"ל, יסד ועמד שנים בראש ארגון החסד "**קו לחיים**". בעת שישבנו 'שבעה' עליו, ספר אחד מעמיתיו בארגון, ר' מרדכי פלדשטיין, שפעם האדמו"ר מסלונים נזקק לכמה ימי מנוחה.

באו הגבאים ושאלו אם אפשר להשתמש עבורו בהוסטל של "**קו לחיים**". רצו שהאדמו"ר ישהה שם במשך היום, בלי שאף אחד ידע מכך, כדי שלא יטרידוהו [רק בצהרים היו באים אברכים להתפלל עמו תפלת מנחה], ובלילה היה שב לביתו.

שאלו את הרב פלדשטיין האם לדעתו טוביה יסכים, והוא אמר: "**מסתבר שכן**". - "**וכמה זה יעלה?**" - "**מאומה. אינכם צריכים לשלם**". בסוף השעות שם בקש האדמו"ר מסלונים לשוחח עם טוביה. בתחילה הוא נסה להתחמק כי הבין שהרבי מבקש לשלם על שהותו שם, אך הרבי עמד על בקשתו לשוחח עמו ובלית ברירה הגיע אליו.

בהכנסו לחדר ראה טוביה שהרבי מחזיק בידו סכום כסף. מיד החלו לדבר בדברי תורה, וטוביה 'משך' את הזמן עד שהגיע זמן מנחה. לפני שנגשו להתפלל אמר לו הרבי: "**תזכיר לי אחר כך שאני צריך לדבר אתך על משהו...**" בסוף מנחה טוביה ברח.

שאל אותו הרב פלדשטיין: "**מדוע ברכת? הרי ראית שהוא מחזיק כסף בידו?**" אמר לו טוביה: "**כי אתה הרי אמרת לו שלא נקח ממנו כסף עבור השהות כאן, ומה שאומרים - צריכים לקיים!**"

### ויאמר ה' אל משה ואל אהרן... החדש הזה לכם ראש חדשים... (יב,א-ב)

בדינא דבעינן שלשה לקידוש החודש, מביאה הגמ' בר"ה (כה, ב) ראיא ממקרא זה, דהא אין לך מומחה לרבים בישראל יותר ממשה רבינו, ומ"מ קאמר דאינו מקודש עד דאיכא אהרן בהדך, הרי שלא סגי ביחיד מומחה ובעינן שלשה.

וקשה דהא כיון דהיו אחים אין מונין אותם אלא אחד, וא"כ מאי ראיא יש מכך שלא די ביחיד מומחה לקידוש החודש.

ונראה לתרץ, ובהקדם דברי התו"כ (פ' ויקרא) אמר ריב"ב י"ג דברות נאמרו בתורה למשה ולאהרן, וכנגדן נאמרו בתורה י"ג מיעוטים ללמדך שלא לאהרן נאמר אלא למשה שיאמר לאהרן, ובקרבן אהרן כתב עלה דמצות קידוש החודש היא מכלל ה"ג ע"ש, ויש להבין זאת מה טעם הענין בה"ג דברות הללו, דמ"ט היתה האמירה באלו שיאמר לאהרן, יותר משאר הדברות.

## פרשת בא

ולכאורה במצוה זו דקידוש החודש יש ליישב, דהנה אמרינן במנחות (כט, א) שלשה דברים היו קשין לו למשה וא' מהם הוא ראש חודש דהיינו ענין מולד הלבנה, עד שהראה לו הקב"ה כזה ראה וקדש, והא ודאי דאם היה קשה הדבר למשה רבינו ע"ה, כ"ש דהיה קשה זאת לשאר ישראל.

ומבואר בסנהדרין (לו, א) דגם בקידוש החודש הרב ותלמידו אין מונין להם אלא אחד, ודעת הרמב"ם בספר המצות (מצוה קנ"ג) דקידוש החודש לא יעשו אותה רק בית דין הגדול, ואף לדעת הרמב"ן החולק שם, מ"מ זה פשוט דבעינן שהב"ד הגדול יהיו ראויים לזה, וכדברי הרמב"ן שם דבזמן שהיו ב"ד הגדול אזי הם צריכין לקדש החודש, או מי שיהיה לו רשות מהם, וכשאין ב"ד הגדול, הרשות ביד הגדול שבישראל לעבר ולקדש אפי' בחו"ל, וכיון דמ"מ בעינן ב"ד הגדול מה"ט בעינן שהם יהיו ראויים לקדש.

ולפ"ז כיון שמשה עצמו היה צריך להיות מהב"ד שמקדשים החודש בצירוף שנים מהסנהדרין, והוא לימדם ענין הלבנה, הרי היו כולם תלמידיו, וכיון דצריכים אף לסברא ידיה, לא יכלו להצטרף עמו, דהרב ותלמידו איו מונין להם אלא אחד. ומה"ט נצטוו משה במצוה זו שיאמר לאהרן, והיינו שהוא ילמד ענין זה רק את אהרן, ואהרן יהיה המלמד לאחריו וממילא יוכלו האחרים להצטרף עם משה לדיון.

וזוהו כונת הגמ' עד דאיכא אהרן בהדו, דהיינו שיהיה עמו בלימוד מולד הלבנה, ומדקאמר ליה הקב"ה הכי, מוכח דבעינן שלשה לקבוע המולד, דאם היה אפשר ביחיד היה די במשה לבדו שילמדם והוא עצמו יקדש בהיותו מומחה, וא"צ כלל ללמד לאחרים ע"י אהרן, אלא ע"כ בעינן עוד א' שיצטרף עמו וכיון שאין ב"ד שקול ע"כ דבעינן שלשה.

**וְעָבַר ה' לִגְגֹף אֶת מִצְרַיִם, וְרָאָה אֶת הַדָּם עַל הַמִּשְׁקוֹף וְעַל שְׁתֵּי הַמְּזוּזוֹת, וַפֹּסַח ה' עַל הַפֶּתַח, וְלֹא יִתֵּן הַמִּשְׁחִית לְבֹא אֶל בְּתִיכֶם לִגְגֹף (יב, כג)**

**וְעָבַר ה' לִגְגֹף אֶת מִצְרַיִם, וְרָאָה אֶת הַדָּם עַל הַמִּשְׁקוֹף וְעַל שְׁתֵּי הַמְּזוּזוֹת, וַפֹּסַח ה' עַל הַפֶּתַח, וְלֹא יִתֵּן הַמִּשְׁחִית לְבֹא אֶל בְּתִיכֶם לִגְגֹף (שמות יב, כג)**

אונקלוס מפרש את המילה "פֹּסַח" כ"פִּיחֹס", ובפסוק כ"ז "חֹס", כלומר - בכך שהקב"ה פסח על בתייהם של בני"ה הוא חס עליהם, וגם בהיפוך אותיות אפשר לראות את המילה: פסח - חספ חוץ מפירושו השני של רש"י לפסוק, "ודלג", פירושו הראשון למילה "פֹּסַח" מוסיף חיזוק לתרגום אונקלוס, מפני שהוא מפרש "וחמל", שמשמעותה כמו המילה "חס". ובעקבות כך חידש לי מו"ר אבי כי אפשר לדרוש את המילה פסח בהיפוך אותיות (חספ) בתור חס-פ: הקב"ה חס עלינו במכת בכורות, והאות פ' מסמלת את התורה שבעל פה, ובכך שאנחנו מספרים את סיפור ההגדה בפה בכל שנה ושנה, ומספרים גם על מכת בכורות.

**וְלֹא יִתֵּן הַמִּשְׁחִית לְבֹא אֶל בְּתִיכֶם לִגְגֹף (שמות יב, כג)**

רש"י מפרש שהקב"ה לא נתן יכולת למשחית לבוא לבתייהם של ישראל ולפגוע בהם. "בית הלוי" מקשה: אמר הכתוב "וְלֹא יִתֵּן הַמִּשְׁחִית לְבֹא אֶל בְּתִיכֶם לִגְגֹף", והרי ידועה דרשת חז"ל 'וְעָבַר ה' - אָבִי וְלֹא מֵלָאךְ, 'וְהִכִּיתִי' אָבִי וְלֹא הַשְׁלִים, וכאן הוא אומר "הַמִּשְׁחִית"! אלא שאומר הקב"ה שהוא זה שבאמת ביצע את מכת בכורות ופסח על בתי בני"ה, והמשחית הוא בעצם גורם לריח סירחון ועיפוש האוויר שיצא מגופות הבכורות המתים וגרם לעוד מצרים למות, וזה מה שהבטיח הקב"ה "וְלֹא יִהְיֶה בָכֶם גִּגֹף לְמִשְׁחִית" (שם יב, יג). ונראה לי קשה; רש"י אומר שהקב"ה לא נתן יכולת למשחית לבוא לבתייהם של ישראל ולפגוע בהם, והרי "בית הלוי" אומר שהמשחית הוא רק ריח הסירחון והעיפוש. ולא מתו גם בבתי ישראל, אז כיצד שתי

## פרשת בא

הדעות מתיישבות אחת עם השנייה?

שאלתי את מו"ר אבי, והוא נתן לי תירוץ:

באמת היה מלאך חבלה שהוא המשחית שביצע את שליחות ה' להרוג את כל הבכורות, ומכיוון ש"שלוחו של אדם כמותו" (קידושין מא ע"ב) נחשב שהקב"ה ביצע את הפעולה. והסירחון ועיפוש האוויר לא היו חלק מציווי ה' אלא תוספות שהמשחית עשה מיוזמתו, ולכן החלק הזה לא נחשב בשם ה', כיוון שזו תוספת של המשחית.

ועוד זיכה אותי השי"ת לחדש כי משמעתו של השם "משחית" היא בחילוק שמו לשניים: מש-חית. מש פירושו מזיז, ח"ית ר"ת "ח'סדך ה' ת'שועתך" (תהילים קיט, מא). המשחית מזיז חסדי ה' וישועתיו ואז הוא מסוגל לפגוע, מה שלא יכול לקרות אצל בני".

### וילכו ויעשו בני ישראל כאשר צוה ה' (יב,כח)

פירש רש"י וילכו ויעשו "אף ההליכה מנה הכתוב ליתן שכר להליכה ושכר לעשיה".

מתבאר דכל דרך לצורך מצוה היא לבדה ג"כ מצוה. ולכך יש שתי פעמים שכר, הן להליכה והן למצוה. וכן אמרו חז"ל (ברכות יא.) ובלכתך בדרך פרט לחתן, שהעוסק במצוה בין חתן בין "דרך" למצוה הרי הוא עוסק במצוה, כמו שביארה הגמרא שם מה דרך רשות אף כל רשות. ע"ש. וע"ע סוכה (כה.).

וגדולה מזו אמרו חז"ל (פסחים ח:): שלוחי מצוה אין ניזוקין לא בהליכתן ולא בחזירתן. ומספרת הגמרא (שם) ששאלו את רב על התלמידים שגרים בבקעה וצריכים לילך בהשכמה וכן אחר חשיכה לבית המדרש ללמוד אם יש חשש, ואמר להם: יבואו עלי ועל צוארי. כלומר שאין חשש. הרי לנו כי האדם שעוסק במצוה אל לו לפחד. והטעם פשוט כי האדם בעצם עיסוקו במצוה הרי הוא מתקשר לבורא עולם, ואז יגדל פי כמה עין ה' עליו.

ומכאן, כל היוצא לדרכו לכיוון הכולל ללמוד, או כאשר יוצא להתפלל בבית הכנסת, ידע נאמנה: כי כל פסיעה ופסיעה היא מצוה, כי גם "הכשר מצוה" נחשב כמצוה ממש, ובפרט שאמרו חז"ל ע"ז (סוטה כב.) "שכר פסיעות יש". ע"ש. וז"ש בפרשה: וילכו ויעשו - כי כיונו במחשבתם: ש"ההליכה והפסיעות לשם מצוה הם". כי קי"ל (ברכות יג.) מצוות צריכות כונה. וכן פסק הש"ע (סימן ס).

ועוד לימדונו רבותינו (במכילתא שם) הובא בפירוש רש"י: וילכו ויעשו, איך יתכן הרי פרשה זו של פסח נאמרה בראש חודש ניסן ואילו עשית הפסח לא היה עד י"ד לחודש, וא"כ מהו וילכו ויעשו? אלא "מכיון שקבלו עליהם לעשות מעלה עליהם הכתוב כאילו עשו"! הרי לפנינו "מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה" וע"ע קידושין (מ:) וברכות (ו.).

צא וראה מה שכתב אחד הקדמונים שו"ת תשב"ץ (ח"ג סימן פר"ח) שנשאל שהלא ידוע מי שבא לארץ ישראל זוכה למעלות גבוהות וזכויותיו גדולות ונמחלים עונותיו (ע' כתובות קי: והלאה) ומי שבא לעלות ומת בדרך ולא עלה, האם יש לו כל הזכויות כאילו נקבר בארץ או לא? והשיב להם: כבר אמרו חכמים מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה ומעלה עליו הכתוב כאילו עשאה. עכ"ד. והוסיף בשו"ת מהרי ברונא (סימן עז) שאפילו גלגול מחילות לא יצטרך. ואשר ע"כ כמה טוב שבכל עת יחשוב האדם רק טוב ולעשות טוב

### וגם ערב רב עלה אתם (יב,לח)

**במכילתא : "כאן נתקים ואחרי כן יצאו ברכש גדול".**

## פרשת בא

ונשאלת השאלה: מהו הקשר בין הדברים? כיצד עליית הערב רב כרוכה עם קיום ההבטחה ליציאה ברכוש גדול?

מסביר הרב משה פולק זצ"ל בספרו "וידבר משה" כי הבטחת התורה "ואחרי כן יצאו ברכש גדול", אין בה מדד לגודל הרכוש, שהרי רוב האנשים בעולם, חשים שאין להם מספיק כסף, גם כשיש להם די והותר.

לא מזמן פורסם על גוי, שהיה בעל רכוש עצום של מליארדים רבים ואיבד מחצית מממונו, אותו גוי כה הצטער על הרכוש שאבד לו, עד ששם קץ לחייו! על אף שהיה אדם כבן שבעים שנה ולא צעיר נמהר, פזיז וקל דעת!

אם כן, מהו קנה המידה לבחינת "רכוש גדול"?

התשובה היא, שכידוע, כאשר גוי רואה פרוסת לחם בידי יהודי, הוא מתייחס לכך כאל רכוש גדול מאד, הרבה יותר ממה שצריך...

לכן אומרים חז"ל במכילתא "וגם ערב רב עלה אתם" כלומר: יצאו אתם גויים, וממילא כאן מתקיים "ואחרי כן יצאו ברכש גדול". כי כשגוי רואה שיש ליהודי משהו, די בכך כדי להגדיר זאת כרכוש גדול...

### והיה לך לאות על ידך ולזכרון בין עיניך (יג,ט)

הנה כאן מתנה טובה גילה לנו האל. היא מצות התפלין פאר לישראל. בודאי סודות המצוה עצמו עד אין חקר. ואפילו קצה הבנה אין עד יהי בוקר.

אבל אכתוב סיפור קטן, מהרבה סיפורים, אשר ממנו יובן, אור זעיר מהאורים. פעם צילמו במצלמה אדם אשר היה עטור בתפלין וחזרו וצילמוהו אחר הסרתם. וראה זה פלא, שבתמונה ראשונה נראה "הילה" סביב סביב האיש ומאירה בו. ואילו בתמונה שניה, ולא כלום.

אבל קצת יש ליתן טעם מיני אלף למצוה זו. הנה האדם כשנולד מיד מתעטר במלאך הנקרא יצר הרע וע"ז נאמר "לפתח חטאת רובץ". וכאשר גדל והיה לאיש בן י"ג, בא מלאך שני הנקרא יצר הטוב. וע"ז אמרו במדרש את הפסוק "טוב ילד מסכן וחכם ממלך זקן וכסיל". כלומר שיצר הרע ישן וזקן, משא"כ יצר הטוב צעיר כי לא בא רק אחרי י"ג שנים. ומעתה מלחמה נטושה אך קשה כיצד יש "איזון". הרי הזקן הלזה מלומד מלחמה כי הוא ותיק. ולעומתו יצר הטוב חלש וצעיר כתושב חדש. ומה דמות לערוך מלחמה חלש מול חזק.

אכן נאמר בפסוק שלמלחמה צריך "חכמה", כמ"ש (משלי כד, ו) "בתחבולות תעשה מלחמה". והנה ארבע פרשיות שבתפלין נקראין "חיים" כי הם מצד החכמה [וע' תענית דף כ:], ונאמר "החכמה תחיה בעליה". והנה כאשר האדם מתעטר בהן בראשו, נוחת עליו חיים וחכמה. וכאשר קשרם על זרועו מקבל חסד וגבורה [וע' ברכות נז]. המניח תפלין בחלום יצפה לגדולה, ואז החכמה והגבורה נאצלים גם על יצר הטוב. ואז "מתאזן" כח החלש אל מול החזק והכוחות משתווים. [וראה בתיקוני זוהר דף קכד. ובזוהר חדש תרומה מא. וזו"ח רות].

ובזה מובן לענין "בר מצוה" שעיקר חינוכו מזכירים ב"תפלין", אע"פ שקריאת שמע קדמה. אכן כי כיון שזה הקטן, גדול נעשה, וכנס בו יצר הטוב, אשר צריך חיזוק כאמור, לכן מזכירין התפלין כי הם הנותנין

## פרשת בא

לו עוז וחכמה. וע' ברכות (דף ו.).

ה' יתברך יזכנו לשמוח בזמן הנחת התפלין ונתקדש על ידיהם ותעלה מלכות האל עלינו ונצא מקטנות לגדלות ונראהו כביכול פנים בפנים. אמן.

### ויהרוג ה' כל בכור בארץ מצרים... וכל בכור בני אפדה (יג, טו)

**ויהרוג ה' כל בכור בארץ מצרים מבכור אדם ועד בכור בהמה על כן אני זובח לה' כל פטר רחם הזכרים וכל בכור בני אפדה**

הקשה הגרע"א דמאחר שבמצרים נהרגו הן בכורי אב והן בכורי אם, למה רק בכורי אם חייבים בפדיון ולא בכורי אב, כדכתיב בקרא וכל בכור בני פטר רחם וכו', שרק הם נתחייבו בפדיון.

והנה בתורה לא נתבאר במפורש שאף בכורי אב נהרגו במצרים, ובתהלים כתיב ויך כל בכור במצרים ראשית אונים באהלי חם, והרי שאף בכורי אב שהוא ראשית אונים נהרגו.

מיהו נראה שהרי במצרים נהרגו כל הבכורים ואף בכורים מאומה אחרת כמבואר בחז"ל, מיהו ענין זה שנהרגו בכורי אב אירע דוקא למצרים שכל בכוריהם נהרגו, והכי דייקא קראי ויך כל בכור במצרים, והיינו בין בכורי אב בין בכורי אם, וראשית אונים דהיינו בכורי אב באהלי חם נהרגו, והיינו דהמצרים שמוצאם מחם כמש"כ ובני חם כוש ומצרים וכו', נהרגו בכל מקום שהיו, וכן מצינו בכתוב כל בכור בארצם ראשית לכל אונם, שמבואר נמי כן. (וכע"ז כתב המלבי"ם שם).

ומעתה אין כאן מקום לקושיה כלל שהרי כל מה שנאמר כי לי כל בכור ביום הכותי וגו', לפי שהצלתי את הבכורים, הרי שייך דוקא בבכורי אם, שבכורים אלו נהרגו מכל האומות, ולכך יש כאן בזה הצלה לבכורי ישראל שנשתנו מכל הבכורים ולא מתו, אכל בכורי אב שרק המצרים נהרגו ולא בכורי אב מיתר האומות, נמצא דבכך שלא הרגו לבכורי ישראל מאב אין בכאן כל הצלה, דלא גרעי מיתר האומות דבכורי האב מהם לא נהרגו, ולכן אין בהם דין פדיון.

עוד נראה דיתכן דהחפצא של בכור הוא אמנם רק בבכורי אם, ומה שנהרגו אף בכורי אב הוא על מה שנהרגו גם גדולי הבית כמבואר בחז"ל שנהרגו כל גדולי אומתם, ומעתה שייך שיחול דין מיוחד של פדיון רק במי שהוא בחפצא בכור שזהו בכור האם, אבל בכורי אב שאין במהותם דין בכור שמחמתו נהרגו, וכל הריגתם היא מפני היותם גדולים, בזה לא מצינו שנאמר דין פדיון כנגדם

### על כן אני זובח לה' כל פטר הזכרים (יג, טו)

ובפשטות נראה כי אלו סיום דברי הישראל בעת פדיון בנו, שהרי מסיים ואת בכור בני אפדה, וכהן פטור מפדה"ב, ומעתה נמצא דאף מה שאומר על בכור בהמה, אני זובח לה', היינו דהישראל קאמר לה.

וקשה דהא באמת אין הישראל זובח את הבכור אלא נותנו לכהן, והכהן הוא אשר זובחו לה', וא"כ מהו שאמר ע"כ אני זובח לה'.

ונראה לבאר, דבבכור איכא תרי דינים, א' שהוא קרבן, ב' שהוא ממתנות כהונה וניתן לכהנים, ונראה דמצד דין מתנות כהונה לא היה צריך הקרבה כלל, ורק היה נאכל לכהנים כמו תרומה, ורק דיש לו דין מיוחד שהוא קרבן, ודין קרבן שבו אינו מחמת הכהנים, אלא מחמת הישראל שהתורה אמרה שבכורו של

## פרשת בא

ישראל נעשה קרבן, ונחשב קרבנו של הבעלים, ורק מכיון שמצד דין מתנות כהונה שבו, צריך הוא ליתנו לכהן, ממילא נמסר לו כל ענין הקרבתו, אבל מ"מ נחשב הבכור קרבנו של הבעלים.

ויש להוכיח זאת שהבכור נחשב קרבנו של הבעלים מדאמרינן בגמ' תמורה (ז, א) דבכור תם בזמן הבית אין לכהנים זכיה בגוויה מחיים, ומשנ"ה אינם עושים תמורה, ורק הבעלים עושין תמורה עד שיצא מתח"י לכהנים, יעו"ש, ומבואר שאחר הנתינה כבר אינו ברשותו של הישראל.

ומעתה י"ל דמה"ט נקרא הישראל בגדר זובח בכור לה' כיון שמחמת קדושתו נזבח הקרבן, וקדושתו מחמת הבעלים רמיא עליה

### והיה לאות על ידכה ולטוטפת בין עיניך כי בחוזק יד הוציאנו ה' ממצרים (יג,טז)

מקום נכבד בין המצוות תופסת מצות הנחת תפילין ולא רק בין החרדים לדבר ה'. על התועלת הרוחנית מקיום המצוה, מביא הרמב"ם בהלכות תפילין: "קדושת תפילין, קדושתן גדולה היא, שכל זמן שהתפילין בראשו של אדם ועל זרועו, הוא עניו וירא שמים ואינו נמשך בשחוק ובשיחה בטילה, ואינו מהרהר מחשבות רעות, אלא מפנה לבו בדברי האמת והצדק". ובהלכות מזוזה כתב הרמב"ם: "כל מי שיש לו תפילין בראשו ובזרועו, וציצית בבגדו ומזוזה בפתחו, מוחזק הוא שלא יחטא, שהרי יש לו מזכירין רבים, והן הם המלאכים שמצילין אותו מלחטוא, שנאמר: 'חונה מלאך ה' סביב ליראיו ויחלצם'".

ספר החינוך מבאר ביתר הרחבה את סגולת השמירה של מצות התפילין, הציצית והמזוזה, במצוה תכ"א: "משרשי המצוה, לפי שהאדם בעל חומר יימשך בהכרח אחר התאוה, כי כן טבע החומר לבקש כל הנאות אליו והערב, כסוס כפרד אין הבין, אם לא שהנפש אשר חננו הא-ל תמנענו לפי כוחה מן החטא ... ורצה הקדוש ברוך הוא לזכותנו, אנחנו עם הקודש, וציוונו להעמיד שומרים גיבורים סביב לה, והם: שנצטוונו לבל נפסוק דברי תורה מפינו יומם ולילה ושינתן ארבע ציציות בארבע כנפות כסותינו, ומזוזה, והתפילין בידינו ובראשינו, והכל להזכירנו למען נחדל מעושה ידינו ולא נתור אחר עינינו ואחרי יצר מחשבות לבבינו".

עיון נוסף בדברי חז"ל מלמדנו שהתפילין מהוות קישוט יקר לעם ישראל. במסכת ברכות מובא שהתפילין קרויות "פאר", וזאת על סמך הנאמר ביחזקאל: "פארך חבוש עליך", וכן דרשו במסכת מגילה על הנאמר במגילת אסתר: "לילה היתה אורה ושמחה וששון ויקר" - שלאחר שהתבטלה גזרית המן, יכלו היהודים שוב ללמוד תורה, לקיים מצות מילה ולהניח תפילין הנדרש מהמילה "ויקר", וכן כמובא בשולחן ערוך: "הרא"ש היה מסדר הברכות (ברכות השחר) עד 'עוטר ישראל בתפארה', ואז היה מניח תפילין, מברך 'עוטר ישראל בתפארה'", וזאת ללמדנו שהתפילין הם עטרת הפאר שבה מתעטרים ישראל.

מצות תפילין שכרה גדול מאד, וכמובא ב"משנה ברורה" בשם הטור "שכל המניחם מאריך ימים בעולם הזה, שנאמר ה' עליהם יחיו, כלומר, אותם שנושאים שם ה' עליהם בתפילין - יחיו, ומובטח שהוא בן עולם הבא, ואין אש של גיהנם שולט בו, וכל עוונותיו נמחלים לו", וכן מובא ב"קיצור שולחן ערוך": "כל הזהיר במצות תפילין לנהוג בהם קדושה שלא לדבר בהם דברי הבליים ושיחת חולין ... מאריך ימים ומובטח שהוא בן עולם הבא".

מסופר על הרה"ק רבי שלום מבעלזא זצ"ל שבא אליו כנהוג נער בר מצוה שיניח לו תפילין. אחר הנחת התפילין אמר לו הרבי שיזהר שלא לדבר שיחת חולין בעת שהתפילין על ראשו. לאחר כמה שנים בא אותו נער שהתבגר ועמד לפני נישואין, לבקש ברכת הצדיק לרגל הנישואין. שאלו הרבי האם קיימת את ההבטחה שלא לדבר בתפילין? לא ענה הבחור מאומה. משחזר ושאלו מספר פעמים ולא ענה, הבין הצדיק שהבחור החתן לא קיים את ההבטחה. אמר לו הרבי: אם כן הבטח לי שלא תדבר דברים בטלים

## פרשת בא

עם הטלית! הושיט לו הצדיק את ידו, והחתן קיבל על עצמו בנתינת יד שלא לדבר בעת שהוא מעוטף בטליתו, וכך אכן נהג כל ימיו. כשנפטר מהעולם, קברו אותו עם הטלית, כמנהג חוץ לארץ שקוברים עם הטלית, וכאשר הגיע לעולם העליון, מצבו לא היה כל כך טוב ... כאשר נשאל על מעשיו, לא ענה והראה בתנועות שהוא אינו מדבר כשהוא עטוף בטלית, ונעשה רעש גדול בשמים, עד שהוברר מה שאמר לו המוהר"ש זצ"ל, והוחלט שאם אכן קיים הבטחתו ולא דיבר דברים בטלים כשהוא מעוטף בטלית, ומצאו שאכן קיים הבטחתו, וכך דחף עצמו ישר לגן עדן ...

מסופר על בעל ה"שאגת אריה" זצ"ל שהיה רב בוולוז'ין ונסע פעם בכרכרה לעיר אחרת והיה יושב תחת אהל העגלה מעוטר בטלית ותפילין, ולמד שם, וגם העגלון היה לבוש בתפילין והתפלל. כשהגיעו ליד היער, יצאו מתוך היער חמשה גזלנים וביקשו מהעגלון את הכסף שהיה ברשותם? השאגת אריה לא שמע ולא ראה אותם עד שהתחיל העגלון לצעוק: רבי, אוי נא לנו, כי בסכנה גדולה אנחנו. הביט עליהם הגאון וברחו מפחד לתוך היער. כששאלו העגלון למה ברחו, ענה הרב: לא מפני הכח הגופני שלי ברחו, אלא מפני עוזו של תפילין שבראשי ברחו, כנאמר: 'וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך', אלו תפילין שבראש, ולכן, כשראו את אור קדושת התפילין שלי ברחו. אמר לו העגלון: הלא גם אני הייתי לבוש התפילין על ראשי, ולא יראו? ענה הגאון: חז"ל אמרו "תפילין שבראש" ולא "על הראש", אצלך היו התפילין רק על הראש, כמצות אנשים מלומדה, וקדושת מצות התפילין צריכה להיות בפנימיות הראש, האדם צריך להניח את התפילין כדין ובכוונה של מצוה, ולכן לא יראו הגזלנים ממך ...

בענידת התפילין כראוי הופכים היהודי והתפילין להיות כמין ישות אחת ששם שמים נקרא עליה ועל ידי כך יכול הוא להטיל יראה על אויבי ה', וכשם שמהדרים במצות תפילין שייכתבו בידי סופר ירא שמים ומומחה, לא פחות מכך צריכים להדר במחויבות שלא להסיח דעת מהתפילין, ולא לנהוג בהם קלות ראש.

## וישמע יתרו את כל אשר עשה ה' למשה ולישראל (יח,א)

### מה הייתה טעותו של פרעה?

לפני כמאתיים שנה, נקראו תושבי עיר הבירה וינה לראות בפלא הגדול, בנסיעת הבכורה של הרכבת. מרכבה הנוסעת ללא סוסים! נקהלו באי העיר והתגודדו ליד מפלצת הברזל האימתנית.

היה שם יהודי אחד, ריאלי ומפוכח. הוא טען באזני כל מי שהיה מוכן לשמוע: "אין דבר כזה, מתעתעים כאן בקהל! מעולם לא נסעה מרכבה בלא סוסים! מה עוד מרכבה כבדה כל כך, כולה ברזל ופלדה. והיא עוד מתיימרת למשוך אחריה שורה של קרונות!"

אמרו לו: "זוהי המצאה חדשה, אחא, הכל מדברים בה."! והוא בשלו: "ראה תראו, הרכבת לא תמוש ממקומה!"

הקטר הוסק, ותימרות עשן עלו מן הארובה. והאיש נחרץ בדעתו: "הצגה, ותו לא. התנור בביתי מעלה עשן מזה שנים, ואינו זז בסנטימטר אחד."! הקטר צופר צפירה חדה. והאיש צוחק: "צפצפה אינה תחליף לסוס. היא לא תזוז."! הרכבת נרעדה, והגלגלים החלו לנוע, באיטיות. "אמרתי לכם", אומר האיש, "הניסיון נכשל! תראו באיזו איטיות, חצי סיבוב זהו!"

הרכבת נכנסה לתאוצה, ובשיקשוק גלגלים פתחה בדהרה.

ספק האיש כפיים: "היא לא תעצר לעולם!!!" קרא בחרדה...

## פרשת בא

הסיפור ממחיש לנו תכונה יסודית מאד, המקננת בנו: כיצד כל דבר עכשווי, נראה בעינינו קבוע ונצחי! כשברית המועצות הייתה מעצמת על, היא נראתה כענק אימתני, הקיים לעד. קרסה, וכבר ספדו לה ומחקוה מן התודעה. כשלא ירדו גשמים, החליטו שהמדבר מתפשט, ויש לייבא מים מטורקיה. כשירדו גשמים, החליטו שהמבול הגיע...

זוהי גדלותם של החכמים, חכמי התורה, שעליהם נאמר "איזהו חכם הרואה את הנולד": הם אינם דנים לפי הרגע, אינם נסחפים בהתרגשות החולפת, ומבטם מקיף יותר ורחב יותר. אשרי השומע לקולם!

דבר דומה קרה גם במכות מצרים. הכל תמהים, מדוע פרעה הקשה את לבו, כיצד יכול היה להתעקש לנוכח המכות? את התשובה השמיע לנו האלשיך הקדוש זצ"ל: הגיעה, למשל, מכת ערוב. חיות הג'ונגל פשטו על ערים, ועשו שמות בבקר ובצאן. המכה עברה, פרעה סקר את הנזקים ונאנח לרווחה: לא נורא, עוד נותרו המוני עדרי צאן! אין זאת חשב אלא שאלוהי מצרים הצליחו למתן את המכה...

ואז הגיע מכת הדבר, וחלפה. פרעה סקר את הנזק, ונשם לרווחה: אמנם המון בקר וצאן מתו! אבל עוד נותרו רבים בהם לא נגעה המכה לרעה. לא נורא... ואז ניחתה מכת הברד, והמיתה את כל הבקר שהיה בשדה. ופרעה נרגע: לא נורא, עוד נשארו הבקר והצאן שבמכלאות...

מה הייתה הטעות של פרעה? טעות אוילית, וכה אנושית: הוא דן כל מכה לגופה, כשלעצמה, וערך סיכום לפני הזמן...

אבל היה מי שידע כיצד להתבונן. מי שידע שאין להסתכל על חצי דבר, היה זה יתרו. ועליו נאמר: "וישמע יתרו את כל אשר עשה ה' למשה ולישראל עמו". הוא התבונן במבט כולל, והבין!

הוא הבין, שהקדוש ברוך הוא הותיר פליטה במכת ערוב, כדי שיהיה לדבר במה לפגוע ומה לכלות. והדבר הותיר פליטה, כדי שיהיה לברד במה להכות. ובמכת ברד הורה משה רבינו שיכניסו את בעלי החיים הביתה, ופרעה חשב שהדבר לטובתו. ולמעשה, מה היה? על ידי כך היו לפרעה סוסים כדי לרדוף אחרי בני ישראל ועל ידם טבעו הוא וחילו בים סוף...

לסיכום: כל דבר שנראה כשלעצמו לטובת פרעה ועמו, היה למעשה שלב במכתם וברעתם!

ומהו הלקח עבורנו? לדעת, שהקדוש ברוך הוא מנהיג את העולם במבט מרחיק ראות, בסידרה של שלבים שלא יובנו אלא בסופם! אנו, המתבוננים בחלקי הדברים, בתהליך התהוותם, עומדים ותוהים. רק החכמים הרואים את הנולד במבט של התורה, אשר גילתה בשירת "האזינו" את כל מהלך הדורות עד לגאולה. רק הם מבינים את פשר המאורעות, ורואים איך כל מאורע הוא שלב במכלול שיביא את הגאולה!